Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ТОШКЕНТ оқшоми

Ўзбекистон Компартияси Тошкент шаҳар комитети ва халқ депутатлари шаҳар Советининг органи

Газета 1966 йил 1 июлдан чиқа бошлаган. ◉ № 19 (7.108) ◉ 1990 йил 24 январь, чоршанба ◉ Баҳоси 3 тийин

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ СИЁСИЙ БЮРОСИДА

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси 22 январь куни бўлиб ўтган мажлисида партия XXVIII съездига КПСС Марказий Комитети ҳаракат дастурининг лойиҳасини кўриб чиқди.

КПСС Марказий Комитетининг Сиёсий бюроси лойиҳани батафсил муҳокама қилиб, ҳаракат дастури қоидаларини асосан маъқуллади ва КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари М. С. Горбачевга билдирилган фикр-мулоҳазаларни инобатга олиб, ҳужжатни тўлиқ ишлаб чиқишни топширди. Шундан сўнг лойиҳа Марказий Комитетнинг навбатдаги Пленумига кўриб чиқиш учун тақдим этилади.

Марказий Комитет Сиёсий бюроси Марказий Комитетнинг мазкур масала юзасидан Пленумини 1990 йилнинг 5-6 февралида ўтказишга қарор қилди.

Мажлисда КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачев билан КПСС Марказий Комитети 1989 йилги навбатдан ташқари декабрь Пленуми қатнашчиларидан бир гуруҳининг Литва ССРга қилган сафари якунлари кўриб чиқилди ва КПСС Марказий Комитети Пленумига тегишли таклифлар ишлаб чиқилди.

С. Абэ бошчилигидаги Япония либерал-демократик партия делегацияси билан М. С. Горбачевнинг учрашуви, шунингдек А. Н. Яковлев ва А. И. Лукьяновнинг суҳбатлари натижалари тўғрисидаги ахборот кўриб чиқилди.

Бўлиб ўтган фикрлашув Совет — Япон сиёсий мулоқотини анча чуқурлаштириш имконини берганлиги таъкидланди. Мулоқотда биринчи маротаба Япониянинг ҳукмрон партияси вакиллари иштирок этишди. Совет — Япон муносабатларини яхшилаш ва турли соҳаларда икки томонлама алоқларни ривожлантириш учун янги имкониятлар аниқланди. Иккала томон ана шу муносабатларни давр талаблари даражасига олиб чиқиш зарурлиги, ҳозирги дунёда, бугунги жўшқин халқаро турмушда иккала томон роли тўғрисида фикр билдирганликлари муҳимдир. КПСС билан либерал-демократик партия ўртасида партияларaро алоқаларни ривожлантириш тўғрисида Япония томони билдирган таклифга розилик изҳор этилди.

Мажлисда БМТ Бош секретари Х. Перес Де Куэльяр билан М. С. Горбачевнинг суҳбати ҳамда Э. А. Шеварднадзенинг учрашувлари якунлари муҳокама қилинди. «Совуқ урушдан» умуминсоний якдилликни вужудга келтириш ва барқарорлик ҳамда ҳуқуқ-тартиботни таъминлаш орқали халқаро тараққиётнинг тинч даврига ўтиш жараёнида Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг, унинг Хавфсизлик Кенгаши ва Бош секретарининг мавқеи ортиб бораётганлиги таъкидланди. БМТни қўллаб-қувватлаш борасида мамлакат ичкарисида янги сиёсий тафаккурга, қайта қуриш, демократиялаш ва ошкораликка садоқатдан бевосита келиб чиқадиган сиёсий йўл ўзгармаслиги қайд этилди.

МЕҲРИБОН МУРАББИЙ

Оталиғимиздаги «Чевар» тикувчилик ишлаб чиқариш бирлашмасида ёшларга касб ўргатаётган мураббийлар кўп. Улар ёш ўринбосарларга катта ғамхўрлик кўрсатишаяпти. Ана шулардан бири Мавлуда Абдуқодировадир . Қаранг, бундан 21 йил муқаддам унинг ўзи ҳам ёш тикувчи эди. Бирлашманинг А. Икромов районидаги 2-филиалида мураббийлар этагини тутиб, чеварлик сирларини қунт билан ўрганди. Бу ерда асосан эркаклар ва болалар учун миллий тўнлар тикилади.

М. Абдуқодирова янги йил бошиданоқ иш суръатига-суръат қўшиб, план топшириқларини 1,5 ҳиссагача етказиб адо этаяпти. Шогирдларидан Пўлатой Жавҳарова, Дилдора Назарова, Дилфуза Шомуҳамедовалар меҳрибон мураббий ўгитларини амалга оширмоқдалар.

Х. Мирзакаримов сурати.

КПСС XXVIII съезди олдидан

ПАРТИЯ ТОПШИРИҒИ

Номзодликка ўтувчилар учун бериладиган махсус паспортни Пётр Лазеревич ҳар сафар машғулот олдидан текшириб чиқади. Ким қайси вазифани қандай адо этди, қайси бири чала-ярим қолди, ҳаммаси кўз олдидан ўтиб туради. Партияга ўтиш истагини билдириб, бу машғулотларда қатнашаётган резервчиларнинг ўзлари ўз вазифалари хусусида ҳам Пётр Лазеревич Ждановскийни хабардор қилиб турадилар. Қолаверса, зиммаларига юкланган вазифага нечоғлик ёндошишни ҳам шу кишидан ўрганадилар. Лекин гап резервлар рўйхатида турган бу кишилар ёки П. Л. Ждановский ҳақида эмас, балки «Технолог» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси коммунистларининг партия топшириғини қай ҳолда бажараётганида. Жумладан, П. Л. Ждановский ҳам мазкур корхонада ўзига топширилган вазифани сидқидилдан уддалаётган фаол коммунистлардан бири экан.

Бирлашма партия комитетининг котиби А. Рўзиматов билан суҳбатимизни айнан шу мавзудан бошладик.

— Маълумки, партия комитетимиз қошида бир йилдан бери турли комиссия иш олиб бормоқда, — дейди котиб сўз аввалида. — Социал-иқтисодий ва сиёсий-ғоявий сингари барча ишларимизда мавжуд учта комиссиянинг хизмати катта бўляпти. Бунинг устига штатсиз комиссия аъзоларининг бераётган кўмаги ниҳоятда катталиги билан эътиборга лойиқ. Табиийки, бу комиссиялар сафи бирлашма коммунистларидан тузиб чиқилган. Унда ҳар бир участка, бўлимдан вакил қатнашади. Илгари партия комитетининг иши фақат бюро аъзоларига юклатилган бўлса, энди бутун бирлашма коммунистлари партия топшириғига эга. Демак, бу коллективимизда ҳеч бир коммунист партия йўлидан йироқда қолмаслигидан далолат беради. Бирлашмамиз миқёсида беш йилга мўлжаллаб ишлаб чиқилган дастур бўйича ҳар бир раҳбар-коммунист партбюро йиғилишида вақти-вақти билан ҳисоб бериб туради. Масалан, ўтган йили иш бажарилмаганлиги учун битта мавзуга бир неча бор қайтишга тўғри келди. Хусусан, қишга тайёргарлик юмушлари, партия-иқтисодий ўқуви масалалари доимий диққат эътиборимиздаги вазифа бўлиб қолди. Шунингдек, халқ истеъмол молларини ишлаб чиқариш ҳамда аҳолига хизмат кўрсатиш каби масалалар ҳам диққатимиздан четда қолаётгани йўқ. Мазкур вазифалар юзасидан коммунистлар ҳисоботи тингланиб, холисона баҳоланди. Ўз навбатида бошланғич партия ташкилотларимиз ва партгруппаларимиз коммунистлар топшириқларини назорат қилиб туришибди.

— Абдураҳим Рўзиматович, партия топшириғига совуққон муносабатда бўлиб, охир оқибатда партиявий жазо олганлар ҳам бўлдими?

— Умуман олганда, жазоланганлар бўлмади. Аммо бу ерда партком ёки бошланғич ташкилот коммунистга фақат топшириқни бериш билан, бажарилмаса жазолаш билан чегараланмаслиги керак. Эҳтимол, улар йўл-йўриқ ёки ёрдамга муҳтождир. Партия ташкилотининг ўзи ҳам топширган топшириғининг қай даражада бажаришаётгани билан қизиқиб бориши керак. Бу ўринда ишни резервлардан бошлаш катта имкониятларни беради. Яъни, коммунист бўлишга аҳд қилган киши резервдалик пайтиданоқ топшириққа масъулият билан ёндошиши керак. Бу ишни биз етакчи инженерлардан П. Ждановскийга топширдик.

— Партияга ўтувчиларни топшириқлар билан синаб бориш ўта масъулиятли ва машаққатли иш. Умуман, машғулот таркиби, мақсади фақат шундан иборат бўлмаса керак?

— Машаққатли, албатта, — дейди П. Ждановский. — Оғирлиги, одамларни ўз ишимизга ишонтира олишда. Ҳатто, очиғи, улар орасида ниятидан қайтиб, партияга ўтишдан айниганлар ҳам бўлди. Лекин шундай бўлсада, кўпчилигига ғоявий таъсир ўтказа олдик. Улар 15 киши бўлиб, бир группага жамланишган. Ойда икки маротаба турли мавзуларда суҳбатлашиш учун тўпланамиз. Машғулотларимиз асосан баҳс-мунозара асосида ўтади. Яқинда шунга ҳам бир йил бўлади. Ишимизни сарҳисоб этиб, муносибларини номзодликка тавсия этамиз.

Демак, партия билетини олишга шайланаётган киши «Технолог»чиларнинг зўр синовидан ўтиши керак.

Ф. АСҚАРОВА.

Ўзбекистон ССР Министрлар Советида

«НАВРЎЗ» МИЛЛИЙ БАЙРАМИ КУНИНИ ДАМ ОЛИШ КУНИ ҚИЛИБ БЕЛГИЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети «Наврўз» миллий байрами кунини дам олиш куни қилиб белгилаш тўғрисидаги республика меҳнаткашларининг истакларини ҳисобга олиб, қарор қилади:

21 март «Наврўз» миллий байрами куни дам олиш куни деб белгилансин.

Республика территориясида иш куни 21 мартдан ойнинг сўнгги шанба кунига кўчирилсин. Шу кундаги иш учун амалдаги қонунларда белгилаб қўйилган тартиб ва шартлар асосида ҳақ тўлансин.

ЎЗБЕКИСТОН ЖУРНАЛИСТЛАР УЮШМАСИ ТОШКЕНТ ТАШКИЛОТИ VI ҲИСОБОТ-САЙЛОВ КОНФЕРЕНЦИЯСИ ДЕЛЕГАТЛАРИ ДИҚҚАТИГА!

Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси Тошкент ташкилотининг VI ҳисобот-сайлов конференцияси 1990 йил 26 январь куни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг клуби (Ленинград кўчаси, 32) да ўтказилади. Конференция эрталаб соат 11 да очилади.

Делегатлар ва таклиф этилганлар 26 январь эрталаб соат 9 дан шу ернинг ўзида рўйхатга олинадилар.

Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси Тошкент ташкилоти.

— Янгиликлар
— Воқеалар
— Хушхабарлар

ДАСТЛАБКИ ЮТУҚЛАР

⊙ ТАЖРИБА механика экскаватор заводи меҳнаткашлари ўн иккинчи беш йилликнинг тўнғич йилини муваффақиятли бошлашди. Иши билан сўзи бир коллектив ўтган — 1989 йил план топшириқларини муддатидан илгари 103,5 фоизга адо этди.

— Пландан ташқари бир миллион 722 минг сўмлик маҳсулот реализация қилинди, — деди корхона директори И. Шарафуддинов. — Ҳозирги кунда барча цех ва участкаларда иш қизғин. Бўрибой Шоқосимов, Тоживой Расулов, Искандар Бобоалиев, Ғанижон Саидхўжаев сингари пешқадам ишчилар маҳсулот сифатини янада яхшилаб, иш унумдорлигини ошириб, ўзаро социалистик мусобақани қизитиб юбордилар.

У. МУҲАМЕДОВ.

ИШЧИЛАР УЧУН

⊙ ТОШКЕНТ саноат қурилиши тресті бинокорларидан 32 кишига янги квартира ҳужжатлари топширилди.

Бу турар жой биноси Акмал Икромов районининг 15-кварталида жойлашган бўлиб, энг қувончлиси шундаки, мазкур турар жой биносини трест бўлинмалари тежалган материаллар ҳисобига, ўз кучлари билан бунёд этишган.

Д. ОБЛАЕВ.

ҲАМШАҲАРЛАРИМИЗ ДАСТУРХОНИГА

⊙ Қуйлиқдаги 1-«Тошкент» теплица комбинати қиш кунлари шаҳримиз аҳолисига помидор, бодринг, карам ва ҳар хил кўкатлар етказиб берадиган хўжаликлардан бири ҳисобланади.

Ўтган йили пойтахт аҳолиси бу теплицада етиштирилган маҳсулотдан 2160 тонна олди. Шундан 844 тоннa помидор, 972 тонна бодринг, 8 тонна саримсоқ пиёз ва 256 тоннаси ҳар хил кўкатлардир.

Шу йилнинг 1 кварталида 70 тонна помидор, 30 тонна бодринг ва 50 тонна ҳар хил кўкат етказиб беришга аҳд қилишган. Улар янги йилнинг ярим ойи ичида шаҳарликлар дастурхонига 17 тонна помидор ва 4 тонна кўкат тортиқ қилишди. Бунда пудрат усулида ишлаётган А. Сулаймонов ва М. Салимов бошлиқ 3, 4-бригада аъзолари бошқаларга ўрнак бўлишмоқда.

Р. ФАЙЗИЕВ.

ИҚТИСОДИЁТНИ БАРҚАРОРЛАШТИРИШ, ОДАМЛАР ТУРМУШИНИ ЯХШИЛАШ—ШУ КУННИНГ ВАЗИФАСИ

ТОШКЕНТ ШАҲАР ПАРТИЯ-ХЎЖАЛИК ФАОЛЛАРИ ЙИҒИЛИШИДАН

⊙ Илгари хабар қилинганидек, шаҳар партия-хўжалик активининг йиғилиши бўлиб ўтди. Шаҳар партия комитетининг биринчи секретари А. И. Фозилбеков «Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг «Тошкент шаҳри аҳолисининг ҳаёт таъминотини тубдан яхшилаш ва шаҳарнинг тарихий районларини реконструкция қилишни жадаллаштириш юзасидан 1991—1995 йилларга мўлжалланган биринчи навбатдаги чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарорини бажариш соҳасида партия, совет ва хўжалик органларининг вазифалари тўғрисида» доклад қилди.

— Биз қайта қуришнинг энг муҳим босқичига кирдик. Бунда партия ишлаб чиққан стратегик йўл амалий иш билан текшириб кўрилмоқда, сиёсат реал жараёнларда ўз аксини топмоқда, деб таъкидлади нотиқ. — Ҳозир энг муҳими иқтисодий ва социал ривожланишда, кишиларнинг турмуш шароитларини яхшилашда сезиларли силжишларга эришишдан иборатдир.

Бугунги актив муҳокамасига қўйилган масала Тошкент халқ хўжалигини янада ривожлантириш учун ғоятда муҳим аҳамиятга эгадир.

Шаҳар партия, совет ва хўжалик органлари аҳолининг турар жой, социал-маданий шароитларини яхшилаш программасини амалга ошириш учун қатъият билан иш олиб бормоқдалар. Шу билан бир қаторда шаҳарни янада ривожлантиришнинг кўпгина муаммолари республика бошқарув органлари томонидан уларга ниҳоятда эътибор билан қарашни қатъий талаб этарди. Мана шунинг учун ҳам республика Компартияси Марказий Комитети ва ҳукумати «Тошкент шаҳри аҳолисининг ҳаёт таъминотини тубдан яхшилаш ва 1991 — 1995 йилларда шаҳарнинг тарихий районлари реконструкциясини жадаллаштириш бўйича биринчи навбатдаги тадбирлар ҳақида» қарор қабул қилдилар.

Бу ҳужжат қабул қилиниши билан айни пайтда Тошкент шаҳар партия комитети ва шаҳар Совети ижроия комитети ҳамда Ўзбекистон ССР Давлат план комитети шаҳарни ривожлантириш программасини ишлаб чиқиш бўйича чуқур ва қизғин иш олиб бордилар. Бу программа мутахассислар томонидан кенг муҳокама этилди. Аҳолидан тушган кўплаб таклифлар ҳисобга олинди ва республика Компартияси Марказий Комитети ва ҳукумати томонидан қўллаб-қувватланди.

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва республика ҳукуматининг мазкур қарори шаҳарни ривожлантиришга мутлақо янгича ёндошувларга асосланади. У илгарилари шунга ўхшаш қабул қилинган ҳужжатларнинг ҳаммасидан ўз моҳияти жиҳатидан мутлақо фарқ қилади. Унга социал масалаларда фойдаланиш мумкин бўлган қолдиқ маблағлар эмас, балки Тошкентнинг реал, ҳақиқатан ҳам сезилиб турган эҳтиёжи асос қилиб олинди. Бу ҳужжатнинг ўзига хос хусусияти шундан иборатки, у ўн учинчи беш йилликка мўлжалланган бўлса ҳам бу беш йиллик бошланмасдан бир йил олдин кучга киради. Бу эса бизга мустаҳкам замин яратишга ва уни амалга оширишга қудратли омил бахш этади.

Ҳозирги Тошкент фақат республикамиз пойтахтигина бўлиб қолмай, балки мамлакатнинг иқтисодий, илмий ва маданий куч-қудратга эга бўлган йирик шаҳарларидан бири ҳисобланади. Зилзила оқибатларига барҳам берилганидан кейин у анча ривожланди. Қисқа муддат ичида янги турар жой массивлари ва микрорайонлари, архитектура ансамбллари, ноёб ижтимоий бинолар бунёд этилди.

Социал йўналишдаги қилинган ана шу кенг миқёсдаги барча ишлар билан бир қаторда ҳаёт таъминоти муаммолари ўз кучини йўқотиш у ёқда турсин, балки янада кўпроқ кескинлашиб кетди. Тошкент турар жой, касалхонадаги ўринлар, савдо майдонларининг миқдори билан таъминлаш ва аҳолининг ҳаёт таъминотига доир бошқа асосий кўрсаткичлар бўйича мамлакатдаги энг йирик шаҳарлардан анча ортда қолди. Бу муаммоларни ҳал этишга ғов бўлаётган жиддий сабаблардан бири аҳолининг сони анча ўсиб боришидир. Бир йилда ўрта ҳисобда аҳоли 25 минг кишигача кўпайиб боряпти. Агар шуни ҳисобга оладиган бўлсак, шаҳарликларнинг нормал турмуш даражаси ўта мураккаблигича қолмоқда. Бинобарин, кишиларнинг ҳаёт таъминоти савиясига бўлган талаблари ўзгариб бораяпти, эндиликда турар жой деганда шунчаки алоҳида хона тушунилмасдан, балки социал объектлар, яхшигина транспорт хизмати билан таъминланган жойлардаги шинам, планли қурилган алоҳида квартира тушунилмоқда.

Ҳозирги кунда 72 минг тошкентлик оилалар уй-жой шароитлари яхшиланишига муҳтождирлар. Агар биз 2000-йилгача ҳар бир оилани алоҳида квартира билан таъминлаш вазифасидан келиб чиқадиган бўлсак, бу вазифани ҳал этишнинг ҳозирги суръатлари етарли эмас.

Шунинг учун Тошкент шаҳрини ўн учинчи беш йилликда ривожлантириш бўйича қабул қилинган қарор биринчи навбатда уй-жой қуриш ҳажмларини кескин ошира боришга, аҳолига социал соҳаларда хизмат кўрсатиш савиясини яхшилашга, нормативлардаги таъминотга яқинлашишга, янги қурилаётган турар жой микрорайонлари ва аввал қурилган микрорайонлар комплекслилигини таъминлашга, шаҳарнинг тарихан таркиб топган массивларини реконструкция қилишни жадаллаштириб, ниҳоясига етказишга қаратилган.

(Давоми учинчи ва тўртинчи бетларда).

И. А. КАРИМОВ нутқи

Ўртоқлар, фаолларнинг бугунги йиғилишида Тошкентнинг бугунги куни, келажаги қандай бўлиши кераклиги, унинг истиқболда қандай ривожланиши лозимлиги ҳақида талабчанлик, чинакамига қаттиққўллик билан жуда танқидий гаплар айтилди, десам, ҳамманинг фикрини ифодалаган бўламан, деб ўйлайман. Қуруқ гап-сўзлар бўлмаганлиги ҳамда ўткир масалалар ва шаҳарнинг муаммолари четлаб ўтилмаганлиги жуда соз. Докладда ҳам, нутқларда ҳам биз Тошкентнинг шуҳратини оширишимиз, ҳар бир хонадон ва ҳар бир маҳаллада, ҳар бир корхона ва ташкилотда, катта ва кичик ҳар бир кўчада тартиб ўрнатишимиз мумкин ва лозим, деган фикр сезилиб турди. Хуллас, Тошкентни юксак маданият шаҳрига айлантиришимиз керак, замондошларимизгина эмас, фарзандларимиз ва набираларимиз ҳам у билан ҳақли равишда фахрланадиган бўлсинлар. Ҳозир ҳам биз кўҳна Тошкент билан, унинг тарихи, маданияти билан, унинг ажойиб ўтмиши билан фахрланамиз.

Ўтмишсиз келажак ҳам бўлмаслиги азалдан маълум. Тошкентнинг ҳақиқатан ҳам ажойиб ўтмиши бор. У — Ер юзидаги энг қадимий шаҳарлардан бири. Унинг тарихи — жаҳон тарихининг бир қисми. Бу тарих ўзбек халқининггина эмас, Ўрта Осиёдаги бошқа халқларнинг ҳам кўп асрлик моддий ва маънавий маданияти бор бисотини ўзига сингдириб олган. Буюк ипак йўли Тошкент орқали ўтган. Ўшанда, қадим замонларда ҳам шаҳар йирик ҳунармандчилик, савдо ва маданият маркази бўлган, Шарқ билан Ғарбни боғлайдиган бамисоли бир кўприк бўлган.

Тошкент ўзининг 12 та дарвозаси билан Шарқда жуда машҳур бўлган. Кумас, Қашқар, Қўқон, Камолон каби дарвозалар қаерда бўлганини пойтахтда яшовчи ҳозирги кишиларнинг кўплари билишмайди... Шайхантовур ансамбли, Бароқхон, Қаффол Шоший, Кўкалдош мадрасалари ва бошқа обидалар Тошкентнинг кўрки ва ифтихори бўлиб келган. Улар Тошкент тарихининг жонли гувоҳларигина эмас, бебаҳо маданий ва меъморий ёдгорликлар ҳамдир.

Ўзбек халқининг атоқли намояндаларидан Акмал Икромов, Абдулла Қодирий, Ойбек, Ғафур Ғулом, Аброр Ҳидоятов, Маннон Уйғур, Шукур Бурхонов, Карим Зокировлар Тошкентда яшаб, ижод этганлар. Мана шу ва бошқа номлар мамлакатда, ҳатто бутун дунёда ҳам машҳур. Кўчалар, мактаблар, муассасаларга уларнинг номлари қўйилган.

Шу билан бирга бутун дунёга республиканинг донғини таратган кўпгина тошкентликлар ҳали ўз она шаҳрида тан олинишини кутиб турибдилар. Кўпгина кўчаларимизнинг қиёфаси хунук, шаҳар ижроия комитети, район ижроия комитетлари эса уларни ободонлаштириб, номларини ўзгартиришга, машҳур тошкентликларнинг номини муносиб равишда абадийлаштиришга унчалик шошилмаяптилар.

Илм-фан ва санъат шаҳри, меҳнаткаш шаҳар, шонли революцион, жанговар ва меҳнат анъаналари шаҳри, байналмилалчи шаҳар, халқаро конференция ва кенгашлар, турли-туман анжуман ва симпозиумлар ўтказилиб турган шаҳар — бугунги Тошкент турли авлодларга мансуб миллион-миллион кишиларнинг меҳнати билан бунёдга келган.

Модомики, шундай экан, сиз билан биз, Тошкентда яшаб ишлашга мушарраф бўлган кишилар уни янада равнақ топтириш, унинг ташқи қиёфасини, архитектурасини, ободончилигини, аҳолининг турмуш фаолиятини таъминлашни яхшилаш учун имкони бўлган ҳамма ишни қилишимиз ҳам қарз, ҳам фарз.

Биз Тошкентнинг аввалги улуғворлигини шунчаки қайта тиклаб қолмай, уни янада оширишимиз керак. Бу — бизнинг энг зарур иқтисодий, ижтимоий вазифамизгина эмас, шу билан бирга умуммиллий вазифамиз, ўзбек халқи олдидаги, унинг яхши ўтмиши ва аминманки, шонли келажаги олдидаги ватанпарварлик бурчимиздир.

Ўтмиш учун ҳам, ҳозирги кун учун ҳам ўзбек ишчиларининг, ўзбек деҳқонларининг, ўзбек зиёлиларининг уялишларига ҳеч бир асос йўқ. Аксинча, улар жуда оғир синовларга, баъзан эса ноҳақ синовларга қарамай, ўзларининг машаққатли ишларини шараф билан муносиб равишда ўтаб келмоқдалар, бу билан улар ҳақли равишда фахрланишлари мумкин. Улар мамлакатга олтин ва газ, металл ва машиналар, мураккаб техника ва кўпгина бутловчи узеллар, турли-туман материаллар бериб туришибди. Пахта ишлари ҳақида гапирадиган бўлсак, М. С. Горбачев Литвадаги нутқларида неча марталаб таъкидлаганидек, Ўзбекистон жамият олдидаги ўз бурчини шараф билан бажариб келди ва бажармоқда. У ҳақиқатдан ҳам бутун мамлакатни кийинтирмоқда, мамлакат халқини ўзининг лаззатли мевалари ва сабзавоти билан таъминлашга катта ҳисса қўшмоқда, бунинг учун муносиб ҳақ олиши керак. Аввало, муносиб моддий ҳақ олиши лозим, пахта ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотларининг нархлари тўғрисидаги масала мамлакат ҳукумати олдига принципиал қилиб қўйилди ва тўла-тўкис ҳал этилмагунча кун тартибидан олинмайди. Биз ўз ватанпарварлигимизни, ўз ифтихоримизни, мамлакатга, ўз ўлкамизга, ўзимиз яшаб турган диёримизга ҳурматимизни республикамиз пойтахти бўлган шаҳарнинг ҳозирги ва келажакдаги қиёфасида яққол тарзда ифодалашимиз керак.

Шу боисдан ҳам ҳозир кенг миқёсда бўлса ҳам, шаҳарни шунчаки бир мунча таъмирлаш ҳақида эмас, балки Тошкентни ривожлантириш хилма-хил муаммоларининг чигал тугунини бутунлай ечишга принцип жиҳатидан янгича йўлларни излаш ҳақида гап бормоқда. Бу ечимлар. биринчидан, одамлар турмушининг асосий соҳаларига ўзининг тез таъсирини ўтказадиган бўлсин. Неча ўн йиллар давомида йиғилиб қолган муаммоларни бир варакайига ҳал қилиб бўлмайди, албатта. Аммо ҳозирнинг ўзидаёқ амалий силжишларга эришмоқ керак. Иккинчидан, шаҳарни олис истиқболда ривожлантиришнинг энг муҳим йўналишларини тўғри белгилаб олиш зарур. Чунки мана шундай умумий стратегик плансиз жузъий масалаларни муваффақиятли ҳал этиб бўлмайди. Бениҳоя мураккаб ва бахайбат шаҳар хўжалигида йўл қўйилган хатолар эса унда яшовчи аҳолининг бутун-бутун авлодларига жуда қимматга тушаётганини тажриба кўрсатиб турибди.

Шундай қилиб, гап тез самара бера оладиган оператив соҳада ҳам, шунингдек шаҳарнинг келажаги учун, ундаги аҳолининг келажаги учун ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлган узоқ муддатли соҳада ҳам хилма-хил ва айни вақтда бир-бири билан боғлиқ тадбирларнинг бутун бир мажмуи ҳақида бормоқда. Бу масалада одамлар ҳозир яхши яшаши учун имкони борича ҳамма ишларни қилиш, айни вақтда келгуси ўн ва юз йилларни ўйлаб иш тутиш лозим.

Хўш, шаҳримизнинг ҳозирги аҳволи қандай, унинг аҳолисига нималар ёқмаяпти, қайси муаммоларни зудлик билан ҳал қилиш ва қайси масалаларни истиқболни кўзлаб режа тузиш, энг муҳим йўналишларни танлаб олиш керак?

Ҳозирги Тошкент — республикамизнинггина эмас, мамлакат бутун жанубининг ҳам жуда йирик саноат, индустриал, илмий ва маданий марказидир. Бу қонуний ҳолдир. Шонли ишчи анъаналарига эга бўлган шаҳар, энг малакали ишчилар ва инженер-техник кадрлар етишиб чиққан шаҳар, халқимиз зиёлиларининг гули тўпланган шаҳар фан-техника тараққиётини ривожлантиришда, кўп меҳнат ва илм-фан ютуқларидан фойдаланиш талаб қилинадиган замонавий янги ишлаб чиқаришларни ўзлаштиришда ташаббускор бўлиши, бутун республиканинг келажак йўлини очиб бориши лозим.

Бироқ муаммо шундан иборатки, ўтмишдаги кўпгина раҳбарларнинг ўзбилармонлиги, пухта ўйлаб иш тутмаслиги, масъулиятсизлиги, уларнинг одамлар тақдирига ва ўз халқининг келажагига бефарқлиги оқибатида шаҳарнинг ишлаб чиқариш структурасини шакллантиришда қўпол хатоларга йўл қўйилдики, бу хатолар тобора кўпайиб борaверди. Республика, область ва шаҳарнинг партия, совет, хўжалик органлари ишлаб чиқариш қувватларини зўр бериб кўпайтириш, янги, техникавий жиҳатдан тобора мураккаб ишлаб чиқаришларни ўзлаштириш билан айни бир вақтда туб аҳоли ва аввало маҳаллий миллат орасидан ишлаб чиқариш ҳамда инженер-техник кадрларни илдам тайёрлашга эътибор бермадилар. Натижада ўз меҳнат ресурсларимиз ортиқчалиги салкам 200 минг кишига етишига қарамай, янги ишлаб чиқаришларнинг меҳнат коллективларини шакллантириш учун областдан ва республикадан ташқари жойлардан 125 мингга яқин ишчи ва мутахассис жалб этилди.

Кўпгина йирик корхоналар ва комплекслар демография ва экология вазиятини ҳисобга олмай қурилди — кўп меҳнат талаб қиладиган ишлаб чиқаришлар эмас, балки кўп фонд талаб қиладиган ишлаб чиқаришлар, зарарли чиқитлари ва оқиндилари салмоғи кўп бўлган ишлаб чиқаришлар барпо этилди. Пойтахт аҳолисининг табиий-иқтисодий шароитларига ва ижтимоий-экологик манфаатларига хилоф равишда шаҳарда ўнлаб ишлаб чиқариш объектлари барпо қилинди. Ҳозир Тошкентда шаҳар аҳолисига бирон-бир нарса бериш бир ёқда турсин, унга катта зиён етказаётган 70 тадан кўпроқ корхона, омбор, базалар жойлаштирилган.

(Давоми иккинчи ва учинчи бетларда).

И. А. КАРИМОВ нутқи

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Энг ачинарлиси шуки, биз шаҳарнинг ижтимоий инфраструктурасини барпо этишда қолдиқ принципига шу пайтгача ҳам барҳам берганимиз йўқ. Мутахассисларнинг ҳисоб-китобларига қараганда, Тошкент шаҳрини ижтимоий жиҳатдан ободонлаштириш учун ҳар бир ходим ҳисобига унинг оиласи ва социал-маданий-маиший тўла таъминланишини эътиборга олганда (уй-жой, касалхона ва поликлиника, болалар боғчаси ва мактаблар, шаҳар транспорти, савдо ва маданий-маиший хизмат ва ҳоказолар учун) 20 минг сўм сарфланиши керак. Демак, министрлик ёки идора бўлғуси корхонанинг қурилиш майдончасига биринчи қозиқни қоқишдан аввал шу мақсадлар учун қилинадиган ҳамма чиқимларни қоплайдиган миқдордаги пулни шаҳар ижрокоми ҳисобига ўтказиб қўйиши керак. Аммо тегишли иттифоқ идоралари шу мақсадлар учун қилинадиган чиқимларнинг кўп қисмини қоплаганлари йўқ, бунинг учун улардан ҳеч ким тузукроқ талаб ҳам қилгани йўқ.

Бунинг устига, кейинги беш йилликлар мобайнида ижтимоий соҳанинг зарарига ишлаб чиқариш қурилиши учун капитал маблағлар улушини кўпайтиришдек зарарли тенденция сезилмоқда. Бу ҳол тузумимизнинг ижтимоий устун жиҳатларига, одамларнинг манфаатларига, жамиятимиздаги бош омил бўлмиш инсон омилига зиддир.

Бу — ҳаммамизга алам қиладиган кулфатдир. Бу собиқ ва ҳозирги раҳбарларнинг тошкентликлар олдидаги, бутун халқ олдидаги бевосита айбидир. Пойтахтда қанчадан-қанча министрлар, депутатлар, Марказий Комитетнинг аъзолари бор, шу залнинг ўзида қанчадан-қанча мансабдор шахслар ўтиришибди. Модомики шундай экан, одамлар биздан: хўш, илгари қаерда эдингиз, бундай расвогарчиликка нега йўл қўйдингиз? Нега Тошкентнинг қиёфасини хатарли равишда бузишгача, уни беўхшов ва ҳатто одамларнинг яшаши учун ноқулай ҳолга келтириб қўйишга йўл қўйдингиз? — деб сўрашга ҳақлидирлар. Биз ҳақиқий турмушнинг ўзидан келиб чиққан мана шу қийин саволларга тўппа-тўғри ва ҳалол жавоб қайтаришимиз керак. Энг муҳими эса, халқ манфаатларига зид бўлган мана шундай сарқитни жуда қатъият билан, жуда шафқатсизлик билан, бутун кучни сарфлаб, зўр бериб тугатишимиз лозим.

Марказий Комитетнинг «Тошкент шаҳри аҳолисининг ҳаёт таъминотини тубдан яхшилаш ва шаҳарнинг тарихий районларини таъмирлашни жадаллаштириш юзасидан 1991—1995 йилларга мўлжалланган биринчи навбатдаги чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарори айни шу мақсадга қаратилган. Илгари одамларнинг ҳаётий манфаатларига дахлдор муҳим масалалар ҳаммадан пинҳон тутилиб тайёрланар ва қабул қилинар эди, жамоатчилик фикри эса ҳисобга олиниши бир ёқда турсин, ҳатто бутунлай писанд қилинмас эди. Ўша яроқсиз одатдан фарқли ўлароқ, бу ҳужжат мутахассислар, олимлар, маҳаллаларнинг фаоллари билан биргаликда, матбуотда батафсил муҳокама қилинди. Шу сабабли унинг мазмунини гапириб ўтиришимга ҳожат йўқ. Фақат баъзи бир принципиал масалаларга тўхталиб ўтаман.

Биринчидан, Тошкентда ишлаб чиқариш қурилишини кескин қисқартириш тўғрисида қарор қабул қилинди. Фақат истеъмол моллари ишлаб чиқарадиган ёки аҳолига хизмат кўрсатадиган корхона ва ташкилотлар учунгина истисно қилиниши кўзда тутилган. Аммо бундай ҳолларда ҳам Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Президиумининг махсус қарори талаб қилинади. Шу пайтгача барпо этилган ва ишлаб турган объектларни ҳам суриштириб кўришимиз, уларда тартиб ўрнатишимиз керак. Шаҳарга керак бўлмаган, унга зиён етказаётган корхоналар, ташкилотлар, базалар ва омборларни ёпиш, соҳасини ўзгартириш ва Тошкент, эҳтимолки область ташқарисига кўчириш кўзда тутилмоқда. Аҳолининг механик тарзда кўпайишини тўхтатиш учун шаҳарда прописка қилиш чекланади. Зарур ҳолатларда унга Тошкент шаҳар ижроия комитетининг фармойиши билангина йўл қўйилади. Фаоллар йиғилишининг қатнашчилари, шаҳарнинг кенг жамоатчилиги ноиложликдан кўрилаётган, аммо мана шу зарур чораларга қўшилишларига аминман.

Иккинчидан, уй-жой қурилиши суръатларини камайтирмай, балки жадал ошириб, янги уй-жой мавзеларида ҳам, шунингдек шаҳарнинг Эски шаҳар қисмида ҳам уларнинг ўзига хос хусусиятларини эътиборга олиб, бутун ижтимоий инфраструктурани комплекс ривожлантиришга алоҳида эътибор берилиши лозим. Замонавий шаҳарда, айниқса Тошкент каби азим шаҳарда яшаш шунчаки истиқомат қилишни билдирмайди. Ҳар бир оила учун алоҳида квартира ёки шахсий уй бўлиши зарур. Яқин ўн йил ичида бу вазифани тўла-тўкис ҳал этишга сабот билан интилаверамиз. Аммо шу билан бирга уй яқинида ҳовузи бўлган кўкаламзорлаштирилган мўъжаз болалар боғча ва яслилари, мактаб ҳамда кенг синфхоналари ва жиҳозланган кабинетлари бўлган ҳунар-техника билим юрти, транспорт йўллари ва чорраҳалар ёнида қулай жойлашган магазин ва савдо марказлари, бозорлар, маиший хизмат корхоналари, типовой поликлиника ва касалхоналар, маданият муассасалари, кинотеатрлар, кутубхоналар, оммавий истиқомат жойлари ҳам бўлиши зарур.

Ўртоқ А. И. Фозилбековнинг докладида ва ўртоқларнинг нутқларида аниқ-равшан рақамлар ва мисоллар айтиб ўтилди. Фақат шуни таъкидлайманки, яқин 2-3 йил ичида шаҳарда қуришга улгурилмай қолган социал-маданий-маиший объектларни барпо этиш, келгусида эса нокомплекслик тушунчасининг ўзини истисно этиш керак. Шу йўл билангина биз йиғилиб қолган муаммоларни ҳал эта оламиз, бу муаммолар улғайиб кетмаслигига, янги муаммолар пайдо бўлмаслигига эришамиз. Бунинг учун планлаштирувчи, таъминотчи идоралар, лойиҳа ва қурилиш ташкилотлари, халқ депутатлари район ва шаҳар советлари шахсан жавобгардирлар. Партия органлари эса раҳбар коммунистлардан бунинг учун жуда қаттиқ жавоб талаб қилишлари керак, чунки одамларнинг ҳаёт таъминоти масалалари — ижтимоий ва иқтисодий масалалар бўлиб қолмай, аввало сиёсий масалалардир.

Шаҳарнинг меъморий қиёфасини, анъанавий турмуш тарзини ва маҳаллалараро алоқаларни сақлаб қолиб, унинг тарихан таркиб топган қисмини тубдан таъмирлаш ва ободонлаштириш — жуда муҳим вазифадир. Биз туб тошкентликлар олдида қарздормиз, уларнинг ота-боболари шаҳримизни бунёд этганлар, қурганлар ва ободонлаштирганлар, уларнинг ўғил-қизлари эса ҳаёт таъминотининг энг оддий шароитларидан ҳам маҳрум қилиб қўйилди. Октябрь, Собир Раҳимов, Киров районларидаги исталган ўзбек хонадонига киринг, бу районларда 600 минг киши яшаб турибди, хонадонлар урушдан аввал қурилган бўлиб, шу қадар путурдан кетиб қолганки, уларни ремонт қилиб ҳам бўлмайди (бизда 2 миллион квадрат метрга яқин мана шундай уйлар бор). Бу хонадонларда марказий иситиш системаси, водопровод, газ ва канализация йўқ, икки-уч хонада бир неча оила яшаб турибди, киши бошига 2-3 квадрат метр уй тўғри келади. Агар Тошкентда ўрта ҳисобда киши бошига 14,2 квадрат метр уй тўғри келса, эски шаҳар қисмида бундан икки баравар кам. Қарийб 7 минг оила шундай яшамоқдаки, ҳар бир оила аъзосига салкам 5 метрдан камроқ саҳн тўғри келади. Бу — энг оддий ҳаёт таъминоти шартларига яқинлашмайди. Бу одамларнинг чидамлилиги, саҳовати ва мардлигига, шу қийинчиликларнинг ҳаммасига бардош бераётганлигига фақат таҳсин ўқимоқ керак.

Аҳволни жуда зудлик билан, жуда шошилинч тарзда тузатиб олиш керак. Қарорда бундай оилалар уй-жой билан навбатдан ташқари ва кечи билан 1992 йилгача таъминланиши кераклиги кўзда тутилган эди. Улуғ Ватан урушининг ногиронлари ва қатнашчиларига ҳамда уларга тенглаштирилган имтиёзлиларга, қаҳрамон оналарга ҳам шундай ёндашиш лозим. Уларнинг уй-жой шароитларини биринчи галда яхшилаш ҳақида район ижроия комитетлари, Тошкент шаҳар ижроия комитети доимий ва жуда зўр ғамхўрлик қилишлари керак. Шаҳар, область партия комитетлари ва марказий комитет ҳам мана шу жуда ўткир ижтимоий-сиёсий муаммонинг ҳал этилишини қаттиқ назорат қилиб туришлари зарур.

Шаҳарнинг тарихан таркиб топган эски қисми ҳақида батафсилроқ гапириладиган бўлса, биз туб тошкентликлардан бўлган қарзимизни тўлашимиз, уларга нисбатан ижтимоий адолатни тиклашимиз кераклигини тўғридан-тўғри айтмоқ керак.

Аввало шу районларнинг аҳолисига замонавий шароитларга монанд нормал уй-жой, маиший хизмат, ижтимоий соҳани яратиб беришимиз зарур. Бу муаммоларни жўн ва юзаки ҳал этиб бўлмайди.

Шаҳар аҳолиси эски районларни бузиб ташлаб, шу жойларда бир-бирига ўхшаш типовой микрорайонлар қурилаётганига қарши ҳаққоний эътироз билдирмоқда. Бундай микрорайонларни арзонроқ ва тезроқ қуриш мумкин, албатта, аммо бундай арзонлик ва тезлик шаҳар ва халқ учун ҳаддан ташқари қимматга тушмоқда. Шонли шаҳримизнинг тарихан таркиб топган ва бетакрор қиёфаси йўқолиб бормоқда, маҳаллаларнинг асрий алоқалари ва анъаналари барбод бўлмоқда. Биз бундай қила олмаймиз ва бундай қилишга ҳақимиз йўқ. Аксинча, эски шаҳар аҳолисининг, маҳалла жамоатчилигининг халқ меъморчилигини, ажойиб асрий яхши қўшничилик, ўзаро ёрдам, ободончилик муаммоларини биргаликда ҳал этиш анъаналарини сақлаб қолиш ва кўпайтириш муддаосини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш керак. Биз ўз территориясини ўз кучи билан обод қилиб, кўкаламзорлаштираётган, кексаларнинг дам олиши учун маҳалла марказлари ва чойхоналар, болалар учун майдончалар барпо этаётган маҳаллаларнинг аҳолисидан астойдил миннатдормиз.

Ўтмишнинг тарихий ва меъморчилик ёдгорликларини шаҳар муассасалари эмас, балки аҳоли ўз ташаббуси билан сақлаб қолаётганлиги маҳаллий маъмурлар учун, ҳаммамиз учун катта таънадир. Масалан, Чиғатой аҳолиси меъморчиликнинг тарихий ва архитектура ёдгорлиги бўлган эски мачитни қайта тиклаб, бу соҳада ибрат кўрсатди. Жуда тўғри иш қилинди. Агар шундай ватанпарвар ва жонкуярлар бўлмаганида, биз ўтмишни аллақачон унутиб юборган бўлар эдик, ҳолбуки айрим кимсалар зўр бериб бизни ўтмишни унутишга даъват этмоқдалар. Яқинда ўзининг 2000 йиллигини нишонлаган шаҳар аҳолиси шаҳар ўз тарихини қаердан бошлаганини билмаслиги, унинг шонли кўп асрлик тараққиёти шоҳидлари бўлмиш архитектура даврлари қаерда сақланиб қолганини била олмаганликлари каби ғаройиб факт ҳаммамизга жуда катта таънадир. Ҳамма нарсани пул билан ўлчайдиган амалиётчилар пойтахтимизнинг юбилейи шарафига ёдгорлик тоши қўймоқчи бўлганликлари бизни оз бўлмаса уялтириб қўяй деди.

Ҳолбуки, ҳамма нарса ҳам бир лаҳзалик амалий манфаат билан ўлчанмайди. Шаҳар программасини амалга ошириш чоғида ўтмиш ёдгорликларини сақлаб қолиш ва таъмирлашга жуда эҳтиёткорлик ва меҳр-муҳаббат билан қараш керак.

Ҳозир шаҳарда республика ва маҳаллий аҳамиятга молик икки юздан кўпроқ меъморчилик ёдгорлиги бор. Мабодо биз улардан лоақал биттасини қўлдан берсак, авлодлар бизни кечирмайдилар. Шу муносабат билан Улуғбек даврига мансуб ёдгорлик — Зангиота мақбарасининг қисматини эслатиб ўтмоқчиман. Бутун дунё аҳли 1994 йилда Улуғбекнинг 500 йиллик юбилейини нишонлайди. Бир неча йил муқаддам таъмирлаш лойиҳасига кўра унинг равоқидаги тошлар битталаб кўчириб олинди, кошинлари тўдалаб уйиб қўйилди ва аста-секин ташиб кетила бошлади, ёдгорлик эса тикланмай қолиб кетди. Бундай ваҳшийликка тоқат қилиб бўлмайди. Шаҳарни ривожлантириш доирасида «маданий ва меъморчилик ёдгорликлари» деган программани ишлаб чиқиш, бунинг учун махсус жамоат фондини вужудга келтириш керак.

Эски шаҳарни ижтимоий жиҳатдан қайта қуришда анъаналарни сақлаб қолиш билан бирга қурилиш ва ободончиликнинг бутунлай янгича сифат даражасини таъминлаш йўли танлаб олинганлиги жуда тўғри бўлган. Шаҳарнинг тарихан таркиб топган районларида нормал уй-жой соҳасини замонавий фан-техника даражасида шакллантириш вазифаси қўйилган. Бу эса таъмирланадиган ҳар бир район аҳолисининг кўпчилик қисмини шу райондаги янги қуриладиган жойларга кўчириб жойлаштириш, таркиб топган ижтимоий-демографик структурани, маҳалла уй-жой тузилмаларини, кўп укладли оилаларни битта ҳовли теграсида жойлаштириш принципларини сақлаб қолиш имконини беради.

Шу районларда яшаб турган кишиларнинг интилишларини тушунмоқ керак, улар неча ўн йиллардан бери шу ерда яшайдилар ва истиқомат жойини ўзгартиргилари келмайди. Улар кўпинча янги квартиралар ажратишни эмас, мавжуд уй-жойни сақлаб қолишни, яшаш учун энг оддий қулайликларни яратиб беришни илтимос қиладилар. Оиланинг кам қаватли уй-жой биноларида яшаш тарзи, асрлар давомида синалган қулай маҳалла марказлари теварагида яшаш аҳолига маъқул. Биз жамоатчилик фикри билан ҳисоблашишга, халқ анъаналарини эҳтиёт қилиб асрашга мажбурмиз.

Ўртага қўйилган вазифа зудлик билан ҳал қилиниши керак. Тошкент шаҳар ижроия комитети ташкил этилган «Тошкент — тикланиш» давлат-кооператив қурилиш бирлашмасини тезроқ малакали кадрлар билан мустаҳкамлаши, зарур техника ва моддий ресурслар билан таъминлаши, шу тариқа шаҳарнинг тарихан таркиб топган районларини таъмирлаш ва қуриш, тажриба учун «Шаҳристон» маҳалласини барпо этиш юзасидан ўз зиммасига юклатилган вазифани бажаришга тезроқ киришишига имкон бериши зарур. Шу муносабат билан бу ерда Тошкент шаҳар маҳалла комитетлари мувофиқлаштириш кенгаши раисининг ўринбосари Шукур Темуров кўтариб чиққан масалалар диққат билан ўрганилиши керак, бу таклифларда жуда чуқур мазмун ва маъно бор.

Олдимизда катта вазифалар турибди, қилинадиган ишлар кўп. Шаҳар хўжалигининг ва қурилиш конвейерининг ҳамма бўғинларида жуда қаттиқ ва қатъий интизом — план, ижро, меҳнат интизоми йўлга қўйилган тақдирдагина бу вазифаларни уддалаш мумкин. Бунинг учун раҳбар коммунистлардан қаттиқ жавоб талаб қилинади. Энг муҳим иш — уй-жой қурилишидаги узилишлар бизда шундай интизом етишмаётганини кўрсатиб турибди. Ҳозирги беш йиллик бошланганидан буён бирон йилда ҳам шаҳарда уй-жой қурилишининг белгиланган ҳажмлари бажарилгани йўқ. Уй-жой программасининг топшириқларигина эмас, уй-жойларни фойдаланиш учун топшириш йиллик планлари ҳам бажарилмаяпти. Тўрт йил мобайнида 514 минг квадрат метрдан кўпроқ уй-жой биноси қуриб битказилмади. Республика Олий Совети тасдиқлаб берган уй-жой программасига нисбатан эса 1,5 миллион квадрат метр уй-жой берилмади.

Бундаги асосий сабаблар — республика Госснаби моддий-техника таъминоти масалаларини қониқарсиз ҳал этганлигидан, Тошкент область ижроия комитети ер ажратиб бериш масаласини ўз вақтида ҳал этмаганлигидан, «Узбекэнерго» ишлаб чиқариш бирлашмаси томонидан иссиқлик таъминоти, энергия таъминоти манбаларини ривожлантиришда орқада қолинганлигидан, Ўзбекистон ССР Госплани капитал маблағларни ва моддий ресурсларни планлаштиришда коммунал тармоқ объектлари қурилишига ҳали ҳам қолган-қутган маблағларни бериш принципидан воз кечмаётганлигидан, «Главташкентстрой» ўзининг ишлаб чиқариш базасини ривожлантиришда орқада қолаётганлигидан иборат.

Аммо бу сабаблар қурилиш программасининг бажарилиши устидан назоратсизликка йўл қўйган Тошкент шаҳар партия комитетини, шаҳар ижроия комитетини, район партия ва ижроия комитетларини мутлақо оқлай олмайди.

Марказий Комитет шаҳар партия, совет ва қурилиш ташкилотлари ҳамда коммунал хўжалиги раҳбарларининг сайловолди программаларида ана шу барча саволларга чуқур асосланган, тўлиқ ва мукаммал жавоблар бўлиши керак, деб ҳисоблайди. Вазифа ниҳоятда қаттиқ ва аниқ-равшан қилиб белгиланмоқда: йўл қўйилган қолоқлик ўрни тўлдирилсин, 1990 йилда илгари битмай қолган турар-жой бинолари ва социал-маданий-маиший объектлар фойдаланишга топширилсин ҳамда уй-жой программасига мувофиқ янги марраларга — йилига 1,3-1,5 миллион квадрат метр уй-жой қуришдан иборат марраларга эришилсин. Бунга алоқадор барча кадрлар одамларни яшаш шароити билан таъминлаш учун шахсан масъулиятни ҳис этишлари ва улар мазкур вазифани ё ҳал этишлари, ёки бу ишдан кетишлари керак, деган оддий ҳақиқатни тушунишлари лозим. Биз кимнингдир билимсизлиги, ташаббуссизлиги туфайли одамларнинг қайта қуришга ишончига, партия, Совет ҳокимиятининг обрў-эътиборига путур етишига йўл қўя олмаймиз.

Биз қандай оператив ва истиқбол планларини ишлаб чиқмайлик, ана шу мақсадлар учун қандай қўшимча воситалар ва ресурслар ажратмайлик, агар уй-жойларни ҳисобга олиш ва тақсимлашда қаттиқ, сўзсиз амал қилинадиган тартиб ўрнатмасак, бу муаммони ҳал эта олмаймиз. Биз мазкур масалаларда ижтимоий адолат бирор марта ҳам бузилишига йўл қўя олмаймиз ва бунга ҳаққимиз ҳам йўқ.

Текширув шуни кўрсатдики, Тошкентда 1990 йил бошида текшириб чиқилган етти мингдан ортиқ уй-жойларнинг деярли учдан бир қисмида қонун-қоидани турли хилда бузиш ҳоллари аниқланган. 1700 дан ортиқ квартира бўшагани, салкам 160 квартира ўзбошимчалик билан эгаллаб олингани аниқланди. Айрим квартиралар узоқ вақт бўш турган.

Ана шу ва бошқа фактлар муҳтожларни уй-жой билан таъминлашдаги кескинликнинг юмшатилиши учун Советлар резервларга эга эканлигидан далолат беради. Гап энг аввало квартира эгаларининг аксарият қисми ортиқча турар-жой майдонига эга эканлиги тўғрисида бормоқда. Бугунги кунда шаҳар ижроия комитетида ортиқча уй-жой майдонлари тўғрисида аниқ ҳисоб-китоб йўқлигини дангал айтиш керак. Қўшимча квартира ҳақининг миқдори — йилига қарийб 700 минг сўм — чинакам ҳолатни акс эттирмайди. Бу шаҳардаги бутун турар-жой фондини пухта ҳужжатлаштириш зарурлигини яна бир бор тасдиқлайди. Мазкур жараён тегишли хизматлар томонидан депутатларнинг ва кенг жамоатчиликнинг фаол иштирокида амалга оширилиши керак.

Мени тўғри тушунишингизни сўрайман: биз ҳеч кимнинг манфаатларини, агар улар қонун асосида қондирилаётган бўлса, камситмоқчи эмасмиз. Лекин шаҳар маъмурлари давр руҳига амал қилиб, муросага келиш имкониятларини қидириб топишлари керак. Айтайлик, ҳар бир районнинг энг обод жойларида каттароқ уй-жой майдонига алмаштиришга мўлжалланган бир ва икки хонали яхшилаб пардозланган ва лойиҳалаштирилган квартиралари бўлган кам қаватли ғишт уйларни қуриш билан муросага келиш мумкин. Бу асосан кекса кишиларга тааллуқли бўлганлиги туфайли мазкур уйларда озиқ-овқат магазинларини ҳам, чоғроқ парҳез таомлар ошхонасини ҳам, Соғлиқни сақлаш министрлигининг социал таъминот бўлими билан биргаликда медицина пункти ва социал ёрдам хизматини ҳам жойлаштириш мақсадга мувофиқ бўлур эди. Ўйлайманки, ўшанда кам хонали квартираларга алмашиш жараёни мушкулликларсиз ўтган, шаҳар эса қўшимча равишда минглаб квадрат метр уй-жойга эга бўлур эди.

Ортиқча турар-жой майдонига имтиёзларнинг қонунийлиги муаммоси ҳам ана шу масала билан чамбарчас боғлиқдир. Ҳозирги кунда шаҳарда 175 минг киши ана шундай имтиёзлардан фойдаланмоқда. Бунда ҳам биз ҳеч кимнинг қонуний ҳуқуқларини камситмоқчи эмасмиз. Халқ депутатлари съездининг имтиёзлар комиссияси мезонларига амал қилиб, бундай имтиёзларни пухта кўриб чиқиш лозим: бунда суиистеъмолликлар ва бузилишлар йўқмикан. Шубҳасиз, мазкур масалалар жамоат фикрини ҳисобга олиб, шаҳарнинг ваколатли органлари томонидан кўриб чиқилиши даркор.

Ва ниҳоят ҳужжатлаштириш шунинг учун ҳам кераки, уй-жойларга табақалаштирилган тарзда ҳақ тўлашни — унинг қаерда жойлашганига, қурилиш типига, қулайликлари даражасига қараб ҳақ тўлашнинг жорий этилиши тўғрисидаги асосли таклифларни ишлаб чиқиш лозим.

Шаҳарнинг марказида ғишт уйда турувчилар Юнусобод ёки Сергелида панель уйларда турувчиларга қараганда уй ҳақини қимматроқ тўласалар адолатли бўларди деб ўйлайман. Мазкур масалаларни шаҳарнинг нуфузли совет идоралари узил-кесил ҳал этишлари керак. Лекин бу масалалар шаҳар партия комитети ва шаҳар ижроия комитети томонидан ўрганилиб, шу хусусда таклифлар ишлаб чиқилиши лозим.

Шаҳар хўжалиги бюджетини тўлдиришнинг яна бир манбаи ҳақида. Гап эгаллаб турилган давлат квартираларини сотиб олиш ҳуқуқи тўғрисида бормоқда. Ҳозирча бу тажриба шаҳарда жуда журъатсизлик билан жорий этилмоқда. Йил бошигача жами 546 минг сўмлик 102 та квартира сотилган. Ана шу маблағлар янги уй-жойларни қуришга сарфланади. Квартирани хусусий мулк қилиб, сотиб олишни истовчилар анча кўп. Дастлабки тажрибани ўрганиш, унинг асосида найрангбозлик ва суиистеъмолларга барҳам берувчи чора-тадбирларни ишлаб чиқиш ҳамда шаҳар бюджетининг ана шу қўшимча манбаидан кенг фойдаланиш зарур.

Тошкент маъмурий марказининг меъморий шакллантирилиши янгича ёндошувларни тақозо этади. Бунда яхши ғоялар, ажойиб ижодий ечимлар оз эмас, ўтмишдаги ортиқчаликларга қарши кураш авж олдириб юборилган пайтда биз булардан уяла бошладик. Ҳолбуки, масалан, ғаройиб саройи, бениҳоя кенг майдони ва ўзбек халқининг қалбдан эзгулиги, беғаразлиги ва чинакам байналмилаллигининг тимсоли бўлган Шомаҳмудовлар оиласига қўйилган рамзий, содда ҳамда кишини тўлқинлантирувчи ёдгорлиги бўлган халқлар дўстлиги комплекси сингари ажойиб архитектура ансамбллари бизнинг умуммиллий бойлигимиз-ку. Бундан биз фахрланишга ҳақлимиз. Бундай ёдгорликлар шаҳарда оз эмас.

Шу билан бирга шаҳарнинг Абай, Фурқат, Навоий, Ўзбекистон деб аталган марказий кўча ва проспектлари беш йилдан ортиқ вақтдан буён тугалланмаган, ярим хароба ҳолда туришига тоқат қилиб бўлмайди. Теварак-атрофда вайрона кулбалар ҳали кўп бўлган бир пайтда ЛКСМ Марказий Комитети, Ўзбекистон Касаба союзлари республика кенгаши, коллектив фойдаланишдаги ҳисоб маркази, Горький номли театр биноларининг ва бошқаларнинг қимматга тушадиган дабдабали лойиҳалари керакми, деб баҳслашиш мумкин. Умуман табиий иқлим шароитини, зилзилабардошликни, турмуш ва уй-рўзғор анъанавий укладини ҳисобга олиб, шаҳарда осмонўпар қурилишлар ва бундай қурилишларнинг ҳажми мақсадга мувофиқлигини ўрганиш зарур. Бу мутахассисларнинг иши. Бироқ биноларга ва марказлар қурилишига неча ўн миллион сўм сарфлаб, улар қурилишини тўхтатиб қўйиб, вайрон бўлишга маҳкум этиш — бу бориб турган хўжасизлик, халқ пулларини шамолга совуришдир, деб қатъий айтиш мумкин.

Лойиҳа ечимлари танқидий нуқтаи назардан кўриб чиқилгач бу ердаги ишлар яна йўлга қўйилиши керак. Модомики, гап архитектура маркази, неча асрларга етадиган қилиб қурилаётган ва ўзбек халқининг шаҳарсозликдаги ажойиб асрий анъаналарини давом эттириб, кўпайтираверишга қаратилган нарсалар тўғрисида бораётган экан, биз буни ана шу масъулиятли ишни олиб боришга даъват этилган бинокорлар, меъморлар, ҳайкалтарошларнинг истеъдоди ҳамда ижодий ёндошуви билан боғлаймиз.

Бунда ана шу муаммоларни ҳал этиш теварагига барча соғлом ва истеъдодли кучларни жипслаштириш, номи энг яхши меъморчилик ва шаҳарсозлик ечимлари лойиҳалари билан боғлиқ бўлган, Ўзбекистон пойтахтининг бугунги куни ва келажаги тўғрисида сидқидилдан қайғураётган кишиларнинг барчасини фаол меҳнатга қайтариш муҳимдир.

Шу ҳақда гапирар эканмиз, бугунги кунда ҳам ўзининг бепарволигини, ишни ташкил эта билмаслигини турғунлик йилларига тақаб, ўзини оқлашга уринаётган раҳбарлар ҳам борлигини таъкидлаш керак. Кейинги вақтда раҳбарлик лавозимига кўтарилган баъзи бировлар 10-15 йиллик фактларни кавлаштириб, ўз ўтмишдошларининг номини булғаб (улар кўпинча бу кишиларга жавоб беролмайдилар ёки ўзларини ҳимоя қила олмайдилар) албатта қоралашга интилиб, ўзларини қаҳрамон қилиб кўрсатишга, шу тариқа бугунги ишга садоқатларини намойиш қилишга уринмоқдалар. Ўйлайманки, бундай одамлар узоққа боролмайди. Раҳбарлик ҳуқуқини ҳар куни иш билан исботлаш керак. Мана қарийб 5 йилдирки қайта қуриш бормоқда. Бугунги кунда ишни бошқараётган кишилар ўзига топширилган участка учун жавоб беришлари керак.

Тошкент — студентлар шаҳри. Шунинг учун ҳам бу ерда бирорта ҳам муаммони ёшларнинг манфаатларини ҳисобга олмай, уларга ўқиш, баркамоллик ҳамда бўш вақтларини ўтказишлари учун барча шароитларни яратиб бермай ҳал этиб бўлмайди. Булар миллат келажаги, халқимиз келажагидир. Республикамизнинг бугунги ва эртанги тақдири ёш авлоднинг касб маҳорати, интеллектуал даражаси, маънавий тараққиёти, жисмоний соғломлигига боғлиқ. Ана шу мақсадлар йўлида биз тежашга на маънавий, истасангиз, на оталиқ ҳаққимиз йўқ, бу ҳақда биринчи марта гапирилаётгани йўқ ёшларни ўқитиш ва тарбиялаш учун маблағни, шу жумладан валютани ҳам аямаслик керак. Бир мунча истеъдодли йигит ва қизлар мамлакатимиз йирик илмий марказларида ва чет элларда таълим олиб, малака ошириш имконига эга бўлсинлар.

Аммо энг аввало болалар боғчасидан бошлаб олий мактабларимизда, техникумлар, ҳунар-техника билим юртларимизда, мактабларимизда барча зарур шароитни яратмоқ керак.

Кейинги вақтларда республика пойтахтидаги ўқув юртлари ва студентлар ётоқхоналарида етишмовчиликлар ҳамда муҳтожликлар тўғрисида кўп гаплар айтилди ва ёзилди. Такрорлаб ўтирмайман. Фақат мазкур масалаларда қолдиқ принципи айниқса зарарли эканини таъкидламоқчиман. Чунки бу принцип ҳар бир халқ учун энг қимматли нарсага — келажакка болта уради. Халқ таълими министрлигининг раҳбарлари, олий мактабларнинг ректорлари ҳар бир ўқув корпусида, ҳар бир ётоқхонада ўқиш ва дам олиш шароитлари учун шахсан жавобгардир.

Ўзбекистон Компартияси ўзининг сайловолди ҳаракат дастурида ёшлар соҳасини устун даражада ривожлантиришни таъминлашга халқ олдида ваъда берди. Биз эса ўз сўзимизнинг устидан чиқишимиз шарт. Чора-тадбирлар комплекси ишлаб чиқиб, амалга ошира бошланди. 49 та студентлар ётоқхонасида қарийб 4 миллион сўм сарфлаб капитал ремонт қилинди. Бу эса 1988 йилдагига нисбатан тўрт баравар кўпдир. Қатор олий мактабларда имтиёзли овқатланиш жорий этилди. Ётоқхоналар етишмаслиги туфайли хусусий квартираларда яшашга мажбур бўлаётган студентларга январь ойидан харажатларни қоплаш учун пул тўлана бошланди.

Аммо буларнинг ҳаммаси дастлабки қадамлар бўлиб, асосий муаммоларни ҳал этмайди. Халқ таълими бутун системасини ва унинг моддий базасини тубдан қайта қуриш талаб қилинади. Республика ҳукумати, Тошкент шаҳар ижроия комитети, Халқ таълими министрлиги ёшларни ўқиш, дам олиш, маданият ва спорт билан шуғулланиш учун зарур шароитлар билан таъминлайдиган тармоқ программасини ишлаб чиқсинлар. Компартия Марказий Комитети бу муаммони алоҳида назорат остига олади.

Катта шаҳар ҳаёти — бу фақат уй-жой ва социал-маданий-маиший объектлар, деган маънони билдирмайди. Бу мураккаб, кўп планли шаҳар хўжалигидир, одамларнинг яхши кайфияти ва саломатлиги унинг аниқ-пухта ва бир маромда ишлашига боғлиқ.

Шаҳарнинг коммунал инфраструктураси кўп йиллар мобайнида қолдиқ принципи асосида шаклланди. Янги қудратли корхоналар, янги уй-жой кварталлари ишлаб турган инженерлик коммуникациялари, энергия, иссиқлик сув, газ таъминоти манбалари, мавжуд канализация ва транспорт тармоқларини кенгайтирмай туриб қурилаверди. Шаҳар маъмурларининг бепарволигидан ҳар бир киши шаҳар хўжалигига камроқ ҳисса қўшиб, ўзининг маҳкамачилик манфаатлари йўлида кўпроқ «юлиб қолишга» интилади.

Бундай талон-торожлик натижасида шаҳарнинг асосий ҳаётий манбалари энергия инқирози ёқасига келиб қолди. Узилишларга йўл қўймаслик учун фавқулодда чора-тадбирлар кўриш лозим. Шунинг учун ҳам Министрлар Совети Давлат план комитети, тегишли министрликлар ва идоралар қабул қилинган қарорни шаҳар хўжалигини тубдан таъмирлашга қаратилган катта тадбирлар билан шошилинч тартибда тўлдиришлари, ҳар қандай тасодифларга барҳам бериш мақсадида мустаҳкам асосларни ва манбаларни яратишлари зарур.

Республика Давлат план комитети ва Молия министрлиги томонидан шаҳарни ўз вақтида материаллар ва пул билан таъминлаш ҳамда ремонт-қурилиш ташкилотларини машина ва механизмлар билан жиҳозлаш масаласига доимо эътибор қаратилиши лозим.

Транспорт хизмати ва йўл қурилиши энг танг жойлардан биридир. Ёғиб ўтган қорлар шуни кўрсатдики, биздаги транспорт оқими томирда қон қуйилиб қолганидек, унинг нормал ишлашини таъминламаяпти. Транспорт хизматлари ва йўл қурилиши тубдан таъмирланиб, янгиланиши керак. Аммо тирноқни этдан ажратиб бўлмайди. Бу айниқса Эски шаҳар қисмига тааллуқлидир. Бу ерда таркиб топган уйлар жойлашишини ва асосий кўчалар йўналишини сақлаб қолиш зарур. Ана шу ва бошқа масалаларда бирорта ҳам қарор маҳалла комитетларининг фикри ва розилигини инобатга олмай қабул қилинмаслиги керак.

Кескин тус олган экология муаммосини ҳал этишда жамоатчиликнинг роли янада ошиб бормоқда. У шаҳар нормал ичимлик суви ва соф ҳаводан маҳрум бўлиши мумкин, деб тўғри бонг урмоқда.

Чирчиқда жуда катта химия комплекси қурилиши тўғрисида хато қарор қабул қилиниши ўнглаб бўлмас зарар келтирмоқда. Бу билан шаҳар ҳавосини ўзимиз булғамоқдамиз.

Бу масалаларни ҳал этиш, ҳал этганда ҳам тубдан ҳал этиш зарур. Бу ерда чала тадбирлар ярамайди. Сув ва ҳаво ҳавзаларини булғовчи асосий иншоотларни шаҳарнинг турар-жой зоналаридан ташқарига олиб чиқиб кетиш тўғрисида қарорда белгиланган чора-тадбирларнинг сўзсиз бажарилишини таъминлаш зарур. Чармўйна заводи, СССР Рангли металлургия министрлигининг металлга дастлабки ишлов берадиган ва иккиламчи алюминий эритадиган цехи, айрим автомобиль корхоналари ва базалар шулар жумласидандир. Табиатни муҳофаза қилувчи, санитария хизматлари шаҳардаги барча корхоналарни экология жиҳатидан ҳужжатлаштириш, тозалаш ва биқиқ, чиқитсиз технологияларга доир мукаммал чора-тадбирларни аниқлаш, тегишли протоколлар муддатини белгилаш ва имзолаш ишларини янада кенгроқ олиб боришлари лозим. Қабул қилинган мажбуриятларни бажармаган тақдирда бундай корхоналар сўзсиз тўхтатилиб, ёпиб қўйилади ва бошқа ихтисосга ўтказилади. Авиация бирлашмасининг зарарли оқавалари метрога тушиб, «Чкалов» станциясини икки ойча ишдан чиқарган каби ҳолларга мутлақо йўл қўйиб бўлмайди. Биз одамлар саломатлигини, болаларимизнинг келажагини хавф остида қолдиришга ҳаққимиз йўқ. Шаҳарда турмуш шароити соғлом ва хавфсиз бўлиши керак. Мазкур масалаларда жамоатчиликнинг фаоллигини ҳар жиҳатдан маъқуллаш зарур. Жамоатчиликнинг соғлом, холис ва талабчан гражданлик позициясигина кўпгина ўзбошимча маъмурларни ҳозирги ва келажак авлодга қимматга тушаётган қарорларни ўйламасдан қабул қилишдан тўхтатиб қолиши мумкин.

Катта шаҳарнинг нормал турмушини аниқ-пухта озиқ-овқат таъминотисиз тасаввур қилиб бўлмайди. Магазинлар ва бозорлардаги аҳвол меҳнаткашларнинг, бутун Тошкент аҳлининг ҳақли равишда норозилигини туғдирмоқда. Агар аҳолининг сут-гўшт маҳсулотлари билан таъминлашдаги узилишларни бир амаллаб тушунтириб бериш мумкин бўлсада, жанубдаги шаҳримиз бозорларида мева ва сабзавотларнинг нархи Сибирь ҳамда Узоқ Шарқ даражасида эканлигини мутлақо оқлаб бўлмайди. Ўтган давр мобайнида шаҳар аҳли аҳолини мева-сабзавот маҳсулотлари билан таъминлаш ва уларнинг нархи борасидаги кескинлик бир қадар юмшаганлигини таъкидламоқдалар, лекин бу сира-сира қониқарли эмас.

Масалани бир қадар енгиллатиш учун республика матлубот кооперацияси Тошкент шаҳрининг барча районларида мева-сабзавот бозорлари уюштирди, бундай бозорларда 30 минг тоннадан кўпроқ қишлоқ хўжалик маҳсулоти сотилди. Бундан ташқари Ўзбекбирлашув, шаҳардаги партия ва совет органларининг куч-ғайрати билан келишилган нархларда қишлоқ хўжалик маҳсулотларини сотадиган 53 та дўкон қисқа муддатда қурилиб, фойдаланишга топширилди. Мева ва сабзавотни сақлаш ва қайта ишлаш базасини мустаҳкамлаш учун катта тадбирлар кўрилмоқда. Хитой Халқ Республикасидан қўшимча тарзда картошка сотиб олинди.

Куни-кеча республика ҳукумати шаҳарни озиқ-овқат билан таъминлашни яхшилаш тўғрисида махсус қарор қабул қилди. Вазиятни тубдан ўзгартириш учун кенг миқёсли тадбирлар белгиланди. Республика пойтахти аҳолиси учун маҳсулот етказиб беришга тўла ихтисослашган хўжаликлар икки баравар кўпаяди. Бу Тошкент областигагина эмас, бошқа бир қанча областларга ҳам тааллуқлидир. Аммо ҳар қалай, Тошкент ва пойтахт области ўртасидаги мустаҳкам ўзаро ҳамкорлик асосий омил бўлиб қолаверади. Бу фақат озиқ-овқат таъминоти, ер ажратиб беришгагина эмас, барча соҳаларга ҳам тааллуқлидир. Биз ҳаммамиз шаҳар областсиз, область эса шаҳарсиз яшай олмайди, деган оддий ҳақиқатни тушуниб олишимиз керак. Манфаатларни бир-бирига қарама-қарши қўйиш эмас, балки келишиб олинган ўзаро фойдали ҳамжиҳатлик областнинг ҳам, шаҳарнинг ҳам манфаатларига хизмат қилади. Кенгроқ маънода гапирадиган бўлсак, бу республиканинггина эмас, умуман бутун мамлакатнинг барча областлари ва регионларига дахлдордир.

Шаҳарликларга боғдорчилик-узумчилик учун ажратиб берилаётган участкаларнинг жуда кўпаётгани озиқ-овқат таъминотини анча яхшилашга ва кишиларнинг бўш вақтини фойдали ишларга сарфлашга, одамларнинг саломатлигини мустаҳкамлашга хизмат қилади.

(Давоми учинчи бетда).

И. А. КАРИМОВ нутқи

(Давоми. Боши биринчи ва иккинчи бетларда).

участка олиш учун берилган аризаларнинг ҳаммаси шу йил қондирилиши керак. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва Министрлар Совети Тошкент бўйича биргаликда қабул қилган қарорда белгиланган тадбирлар ҳар жиҳатдан тўла-тўкис ва кенг кўламли бўлиши билан бирга, улар молиявий ва моддий-техник таъминот жиҳатдан ҳам принципиал янги ёндашувлар билан фарқ қилади. Илгари аввал беш йиллик ва йиллик планлар тасдиқланар, кейинчалик эса кимга нима қолган бўлса, ўшани олади, деган қолдиқ принципига кўра, регионлар ва программаларга ўша планларда белгиланган ресурслар тақсимланар эди. Биз илгариги бундай усулдан воз кечдик.

Мазкур ҳолда биз бошқачароқ позициялардан ёндашдик. Мутахассислар ва жамоатчиликни жалб этиб, «фарёд кўтараётган» шаҳарларнинг муаммолари ва эҳтиёжларини ўрганиб таҳлил этдик, дарҳақиқат бу муаммоларни ҳал этишни нари суриб қўйиш мумкин эмас ва бу муаммоларни чалакамчатти, ямоқни ямагандек эмас, балки ўн йилликлар, асрларни мўлжаллаб тубдан, асосли тарзда ҳал этиш керак. Пойтахтимизнинг келажаги олдидаги бурч ва масъулиятимиз шунга ундайди. Бутун республика аҳли шундай ёндашувни қўллаб-қувватлашига ва белгиланган программани амалга оширишда жуда фаол қатнашишига аминман. Ўзбекистоннинг ҳар бир граждани Тошкентни ўйлаб, юраги ачишса, ўз пойтахти ҳақида ғамхўрлик қилса, она шаҳримиз билан фахрланса, пойтахтимизни бутун халқимиз, бутун республикамизнинг кўркамлиги ва ақл-идрокининг рамзига айлантиришни чин кўнгилдан истаса — ана шундагина бу иш муваффақиятли якунланади.

Бу ҳукумат, Давлат план комитети, Моддий-техника таъминоти давлат комитети, барча министрликлар ва идоралар зиммасига, область ва шаҳар партия ва совет органлари зиммасига алоҳида масъулият юклайди. Улар шаҳарни тубдан қайта қуришни таъминлаш учун барча молиявий ва моддий-техника ресурсларини қидириб топишлари шарт.

Аввало, қурилишнинг моддий-техника базасини жадал мустаҳкамлаш талаб этилади. Хатога йўл қўйиб, «Главташкентстрой» ва бинокорлик материаллари саноати министрлигининг ўзбошимчалик билан тугатиб юборилиши оқибатларини шу яқин орада бартараф этиш керак.

Биз бош бошқарма ва министрликни шунчаки қайта тикламасдан, балки уларни сифат жиҳатдан янги даражада қайтадан барпо этмоқдамиз. Янги «Главташкентстрой» шу йилиёқ йирик панелли ва ҳажм-блокли уйсозлик қувватларини 1,5-2 баравар ошириши, монолит ва қурилишбоп ғишт ишлаб чиқариш ҳажмларини кўп маротаба кенгайтириши керак. Барча қурилиш ташкилотлари зудлик билан ўзларининг ишлаб чиқариш базаларини мустаҳкамлашлари, янги тузилган «Тошкент тикланиш» бирлашмаси эса халқ усталарини бирлаштириш, хўжалик шартномалари асосида халқ ҳунармандчилиги, уй-жой ремонти кооперативларини ва шунга ўхшаш кооперативларни жалб этиши керак.

Шаҳарнинг партия, совет органлари, савдо ташкилотлари қурувчилар ҳақида алоҳида ғамхўрлик қилишлари, уларнинг обрўсини кўтаришлари, улар меҳнати учун барча шарт-шароитларни яратишлари керак.

Тошкент шаҳри меҳнаткашларининг тирикчилигини тубдан яхшилаш ва шаҳарнинг тарихан таркиб топган қисмини таъмирлашни қайта қуришнинг, республикада йиғилиб қолган муаммоларни ҳал қилишнинг конкрет муҳим йўналишларидан бири деб қараш лозим бўлади, Ўзбекистон Компартияси ҳозир шу муаммоларни ҳал этиш устида кунт билан иш олиб бормоқда.

Ҳозир қайта қуриш жуда қийин, ҳал этувчи даврга кирди. Жамиятимиздаги илгари пинҳон бўлиб турган зиддиятлар кескинлашди. Кучлар ўртасидаги зиддият авж олди. Литва Компартиясининг XX съездида КПССдан ажралиб чиқиш тўғрисида ақл бовар қилмайдиган қарор қабул қилинди. Закавказьедаги миллатлараро тўқнашувлар фавқулодда тус олди.

Қайта қуришни бошлаганимизда, биз олган ишонч ёрлиғининг муддати тугаб қолди. Ҳадеб ўтмишни танқид қилавериш даври, умумий ваъдалар бериш даври ўтиб кетмоқда. Амалий ишлар керак, ҳар бир киши ўз оиласи, қариндош-уруғлари тимсолида тирикчилиги енгиллашаётганини ҳис этиш учун биринчи қадамлар, кичикроқ бўлса ҳам, аммо конкрет натижалар зарур. Бугуң қайта қуришнинг тақдири, кўп миллатли давлатимизнинг яхлитлиги, социализмнинг тарихий тақдири худди ана шунга боғлиқдир. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети республикадаги ишлар аҳволини таҳлил этишга, ўз фаолиятига талабчанлик билан, ўз-ўзини танқид руҳида баҳо беришга, партияни қайта қуриш юзасидан янги таг-заминли таклифларни ишлаб чиқишга ҳамда КПССнинг XXVIII съезди ва Ўзбекистон Компартиясининг XXII съездига тайёргарлик кўришга худди ана шундай позициялардан ёндашмоқда.

Қабул қилинаётган тадбирларнинг энг муҳимларидан бири-томорқа ва якка тартибда уй-жой қуриш майдонларининг кўпайиб бораётганидир. Бу қишлоқ меҳнаткашларининг турмуш шароитларини яхшилашнинг кўпгина масалаларини комплекс ҳал этишга қаратилгандир. Биз бу борада белгилаб қўйилган режаларнинг амалга оширилишини партиявий йўл билан алоҳида назорат қилиб турибмиз ва янги йилнинг биринчи кунларидаёқ барча областларда бу режа қандай бажарилаётганлигини текшириб чиқдик ҳамда шу режа йўлидаги кўпгина тўғаноқларни олиб ташладик. Компартия сайловолди ҳаракат дастурида ўз зиммасига олган бошқа мажбуриятлар ҳам бажариляпти. Масалан, неча йиллардан буён халқ маорифи ва савдо ходимлари бажариб бўлмайди, деб келган вазифани ҳал этиш жадаллашди — қишки таътилдан кейиноқ, иккинчи ярим йиллик бошланиши билан (илгари мўлжаллаб қўйилганидек навбатдаги ўқув йилидан эмас) республиканинг барча мактабларида бошланғич синф ўқувчиларини бепул овқатлантириш ташкил этилди. Республика аҳолисининг кам таъминланган табақалари, яъни кўп болали оилалар, ногиронлар, пенсионерларга ёрдам бериш учун қўшимча маблағлар қидириб топилди.

Тошкент хусусида чиқарилган қарорнинг, шунингдек фаолларнинг мазкур йиғилишида тасдиқланадиган тадбирларнинг ҳар бир банди қандай бажарилаётганлигини ҳар куни қаттиқ талабчанлик билан назорат қилиб туриш керак. Бу республикадаги икки миллион киши яшаётган энг йирик шаҳардаги катта ижтимоий-иқтисодий мушкулликка оид масалагина бўлиб қолмай, шу билан бирга жуда катта сиёсий аҳамиятга молик масала ҳамдир — бу республика партия ташкилотининг ишонч ёрлиғини оқлашга қодирлиги, халққа берган ваъдасини бажаришга қодирлигига даҳлдор масаладир.

Халқ билан маслаҳатлашмасдан, кабинетларда тўқиб чиқарилган республика халқ хўжалиги территориал ва тармоқ бошқаруви схемаларини қатъиян рад этамиз, бу схемалар амалга оширилиб, тараққиётимизга ғов бўлди. Бу борадаги кўп ишлар, жумладан «Главташкентстрой»га дахлдор ишлар ҳозиргача бажарилган, буни сиз яхши биласиз. Фаоллар йиғилиши қатнашчиларига, республика жамоатчилигига шуни маълум қилиб қўймоқчиманки, яқинда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида республика комиссиясининг хулосалари ва таклифлари кўриб чиқилди ҳамда Жиззах ва Сирдарё областларини илгариги чегараларида тиклаш мақсадга мувофиқ деб топилди.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети асрлар мобайнида халқимиз орттирган, унинг анъаналарига жавоб берадиган барча бебаҳо қадриятларни қўллаб-қувватлайди.

Биз яқинда Марказий Комитетнинг идеология комиссиясида бўлажак наврўз байрамини анъанавий байрам сифатида нишонлаш тўғрисидаги масалани муҳокама қилдик. Ҳар жиҳатдан диққат-эътибор билан муҳокама қилдик, «қош қўяман деб, кўз чиқарилган», ўзбошимчалик билан зарарли, халққа бегона қарорлар қабул қилинган, анъаналаримиз, урф-одатларимизнинг асрий негизлари оёқ-ости қилинган ўтмиш давр сабоқларини ҳисобга олдик.

Шу тажриба асосида ва аввало, одамларнинг, бутун халқимизнинг кўпдан-кўп истак ва талабларини ҳисобга олиб, биз бу йил наврўзни янгичасига, катта умумхалқ байрами сифатида тантана билан ўтказиш ҳақида қарор қабул қилдик.

1. 21 март ишланмайдиган кун, деб эълон қилинди. 31 март куни ишлаб, бунинг ўрнини қоплаймиз. Шу куни байрам, якшанба куни тарифига кўра ҳақ тўланади.

2. Комиссиялар ҳозирнинг ўзидаёқ иш бошлаб юборди, мазкур комиссиялар ишига халқ учун жуда азиз ва севимли бўлган бу миллий байрамнинг ранго-ранг, жўшқин ўтиши ва унга асрлар давомида орттирилган файз-тароватни бахш этишга қодир бўлган жуда ҳурматли, жонкуяр кишилар ва бошқа кишилар жалб этилади.

Ўртоқлар, сиз бу масала хусусидаги ташаббусимизни қўллаб-қувватлайсиз, бу кунни кўп миллатли республикамизнинг пойтахти бўлган Тошкент аҳли бир ёқадан бош чиқариб байрам қилади ва уни иноқ байналмилал вазиятда чин дилдан, самимият ва очиқ кўнгиллилик билан ўтказади, деб ўйлайман. Бу бизга кучларни янада жипслаштириш учун хизмат қилади, кучларни жипслаштириш эса ҳозир бизга ҳар қачонгидан кўра зарурдир. Бу — қайта қуришнинг асосий шарти, бу — даврнинг қатъий даъватидир.

Яхши қўшничилик, иззат-икром, ўзаро ёрдам халқимизнинг жуда муқаддас анъаналаридан биридир. Муқаддас сўзини тилга олиб турганимиз маъқул. Биз ҳозир маҳалла ҳаётида, маҳалла жамоатчилигининг, гарчи баъзан кўзга чалинмаса-да, аммо кунт билан қилаётган жуда зарур ва муҳим фаолиятида тўла мужассам бўлаётган халқ анъаналарини асрашимиз ва кўпайтиришимиз керак.

Маҳалла аҳли ўз даҳаларини ва районларини обод қилиб, муштарак эҳтиёжлар учун одамларни жипслаштириб, шодлик кунларида ҳам, ғам-ғуссада ҳам бир-бирига мадад беришдек анъаналарни қўллаб-қувватлаб, оиладаги жанжаллар ва бошқа можароларни бартараф этиб, ёшларни катталарга ҳурмат, кичикларга иззат руҳида тарбиялаб, халқ қадриятларини ва умуминсоний қадриятларни маънавий, руҳий жиҳатдан асраб авайлашдек жуда муҳим ишни кўз-кўз қилмай, аммо кун сайин кунт ва чидам билан амалга оширмоқдалар. Барча оқсоқолларимизга, маҳаллаларнинг фаолларига катта раҳмат, ҳимматлари учун таъзим бажо этамиз. Улар она шаҳримизни яна обод ва кўркам қилишдек ишда фаол қатнашишларига аминмиз.

Пойтахтимиз ишчилари, зиёлилари, ёшлари, коммунистлар ва партиясизлар, Тошкентдаги барча миллатларга мансуб кишилар она шаҳримизни обод қилишдек бунёдкорлик ишида собитқадамлик ва аҳиллик билан меҳнат қилиш намунасини кўрсатадилар, Тошкентда ва республикамизда яшаётган ҳар бир кишининг бугунги куни ва келажаги манфаатларини ўйлаб, қўйилган мақсадларга эришишда ғайрат-шижоат кўрсатадилар, деб ишонч билдиришга ижозат бергайсиз. Фаолларга ва шаҳарнинг барча меҳнаткашларига ана шу олижаноб, инсонпарварлик ишида муваффақиятлар тилаймиз.

ИҚТИСОДИЁТНИ БАРҚАРОРЛАШТИРИШ, ОДАМЛАР ТУРМУШИНИ ЯХШИЛАШ—ШУ КУННИНГ ВАЗИФАСИ

(Давоми. Боши 1-бетда).

Қабул қилинган қарорнинг социал йўналишини қуйидаги мисоллар яққол кўрсатиб турибди. Агар ўн биринчи беш йилликда социал соҳалардаги объектлар қуришга ажратилган капитал маблағларнинг ялпи ҳажми умумий капитал маблағларнинг 43 фоизидан сал зиёдроғини ташкил этган бўлса, ўн иккинчи беш йилликда эса 53 фоизини ташкил этади, ўн учинчи беш йилликда эса турар жойларни социал, маданий-маиший ва коммунал хўжалиги объектлари комплекси билан биргаликда қуриш учун 3,3 миллиард сўм ёки шаҳар бўйича жами капитал маблағларнинг 78 фоизидан фойдаланиш кўзда тутилмоқда. Турар жой қурилиши ҳажмлари бир ярим баравар кўпаяди. Якка тартибдаги уй-жойлар қуриш ва хўжалик усулида қуриш эса салкам икки-икки ярим ҳисса кўпаяди.

Программанинг режаларини ишлаб чиқишда аввалги қотиб қолган ёндошувлардан воз кечиш унинг муҳим хусусияти бўлди. Аввалгиларида капитал қурилиш ҳажмларини кўпайтириш ҳисобга олинардию, аммо бошқа кўрсаткичлар кўринмасди. Мазкур қабул қилинган режалар эса энг аввало конкрет кишиларнинг турмуш савиясини ва аҳволини тубдан ўзгартиришга қаратилган.

Қарорда, масалан 1995 йилгача аҳоли жон бошига турар жой майдонини нормативдаги даражага кўпайтиришга эришиш кўзда тутилган. Турар жой комплексида аҳолининг мактаблар, мактабгача болалар муассасаларидаги ўринлар сони билан, соғлиқни сақлаш, савдо, умумий овқатланиш ва маиший хизмат кўрсатиш объектлари билан таъминланиш савиясини анча кўтариш мўлжалланмоқда. Айниқса, Тошкентнинг тарихан таркиб топган районларини реконструкция қилиш ва ривожлантиришга, у ерларда истиқомат қилаётган аҳолининг ҳаёт таъминотини тубдан яхшилашга алоҳида эътибор қаратилди. Бу эса социал таъминланганлик даражасини бараварлаштиришга ҳамда мавжуд социал адолат принципларининг бузилиш ҳолларига ва номутаносибликка барҳам беришга имкон беради.

Шаҳарда экологик вазиятни яхшилаш мақсадида ҳавога зарарли чиқиндилар чиқариш қисқартирилди. Шунингдек, турар жой қурилиши мўлжалланган майдонлардан корхоналар, муассасалар ва объектларни кўчириш рўйхати аниқланди. Бу объектлар ё шаҳардан ташқарига кўчирилади ёки шаҳар чегараси доирасида қайта жойлаштирилади. Бу чора 168 гектарча майдонни ер участкалари учун ажратиб бериш имконини беради. Бу ерларда турар жойлар ёки социал, маданий-маиший объектлар қурилади.

Шаҳарликларга транспорт хизмати кўрсатишдаги тиғизликни камайтириш мақсадида, айниқса янги микрорайонларда 34 километр янги трамвай линиялари ва 74 километр троллейбус линиялари қурилади. Автобуслар парки салкам 300 машинага кўпаяди. Метрополитенда манзилга элтиш ҳажми ошади. Юнусобод линиясининг учта янги станцияси ишга тушиши муносабати билан транспортнинг бу турида йўловчилар ташиш ҳажми йилига 170 миллион нафарга етади. Қўйилган ана шу вазифаларни амалга ошириш, — деб сўзида давом этди А. И. Фозилбеков, — шаҳар партия ташкилотларидан ташаббускорлик билан ишчан ёндошувларни, меҳнат коллективлари, касаба союзлари, комсомол ташкилотлари, жамоатчилик ва аҳолидан ана шу қўйилган барча вазифаларни шак-шубҳасиз бажаришга сафарбар этишни талаб этади.

Бу программани агар Тошкентнинг ҳар бир аҳолиси — ишчидан тортиб министргача фақат хизмат бурчи туфайлигина эмас, балки қалб амри билан ана шу вазифаларни бажаргандагина муваффақиятли адо этиш мумкин.

Барча даражадаги коммунист-раҳбарлар программада қўйилган мақсадларни ўзларининг ҳам партиявий, ҳам ватанпарварлик бурчлари, шу шаҳарда яшаётганлиги учун виждон амри деб билишлари ва унда қўйилган вазифаларни бажариш учун кишиларни уюшқоқлик, ташаббус ва қатъиятлик билан ўз ортларидан эргаштира билишлари зарур.

Ҳозир ишларнинг аҳволи қандай кетяпти? Шаҳарда уй-жой таъминоти энг ўткир социал муаммо бўлиб турибди. Ўн иккинчи беш йиллик бошидан буён планга нисбатан 489 минг квадрат метр турар жой топширилмади. Уй-жой қурилиши суръатлари эҳтиёжнинг ўсиб боришидан деярли бир ярим-икки баробар ортда қолмоқда. Шунинг учун ҳам ўн учинчи беш йилликда белгиланган программани бажариш учун молиялаштиришнинг барча маблағлари ҳисобига 7,6 миллион квадрат метр ҳажмида уй-жойлар қуриб фойдаланишга топширилиши лозим. Шу жумладан шаҳар корхоналари ва ташкилотлари ўз кучлари билан 730 минг квадрат метр ҳажмида уй-жойларни қуриши керак. Қурилиш индустриясининг қувватини ривожлантириш, уни жадал ўстиришни таъминлаш, бинокорлик материаллари ишлаб чиқариш ҳажмини кескин ошириш, замонавий техника ва ускуналар тақчиллигига барҳам бериш вазифалари турибди.

Шу билан бир қаторда шаҳарда қурилиш «конвейери»ни бошқаришнинг ҳозирги системаси қурилиш ишлаб чиқаришининг барча соҳалари куч-ғайратини мувофиқлаштиришга қодир эмаслиги аён бўлиб қолди. Бунга лойиҳани ишлаб чиқиш, майдонларни тайёрлаш, қурилишни дастгоҳлар, материаллар ва ишчи кучи билан комплектлашдан тортиб объектларнинг калитини топширишгача барча жараёнлар киради.

Ҳозир шундай қизиқ бир аҳвол юзага келиб қолган, яъни бир томондан қурилиш комплекси олдига ҳар йили турар жой ва социал қурилиш ҳажмларини ошириб бориш вазифаси қўйиляпти, иккинчи томондан эса бутун йил мобайнида бир маромда иш олиб бориш учун зарур бўлган мустаҳкам замин ва қурилишнинг норматив муддатлари ҳисобга олинмаяпти.

Бугунги кунда қурувчилар кўп ҳолларда тор қобиққа ўралиб қолмоқдалар. Бу эса келгуси йилга мустаҳкам замин яратиш имконини бермаяпти. Ҳа, йилдан-йилга планли мустаҳкам заминнинг салмоғи ҳам камайиб боряпти. 1990 йилга кўзда тутилган нормативдаги 35—40 фоиз ўрнига бор-йўғи 6—8 фоизи планлаштирилмоқда, холос.

Биз республика Давлат план комитетидан мана шу масалага эътиборни қаратишларини илтимос қилардик. Токи қарорда белгиланган топшириқларни мунтазам бажариб боришни таъминлаш ва қурилишлар планига шу йилнинг ўзидаёқ тегишли ўзгартишлар киритиш мумкин бўлсин.

Қурилиш майдонларида ишларни ташкил этиш, ишлаб чиқариш ва меҳнат интизоми савиясида сезиларли ўзгаришлар юз бермаяпти. Бракка йўл қўйишлар оқибатида бинокорлик материалларини ортиқча сарф қилиш камаймаяпти. Аввалгидек, ишчилар, қурувчилар асосан оғир қўл меҳнати билан машғуллар, унинг ҳиссаси 50 фоиздан ошиб кетяпти.

Кўпгина бинокорлик индустрияси корхоналари эскича технология бўйича ишламоқдалар. Ишлаб чиқаришни янги, самарали материаллар ва конструкциялар билан ривожлантирмаяптилар. 1, 2, 3-уйсозлик комбинатларининг заводларида дастгоҳлар анча ишдан чиққан ва маънавий жиҳатдан эскирган. 5-йирик панелли уйсозлик комбинати ва ҳажмли блокли уйсозлик заводи фойдаланишга топширилганига қарамай икки йил ичида лойиҳа қувватига чиқа олмаётир. Айни пайтда ишлаб чиқариш базаларини ривожлантиришга ажратилган капитал маблағлар қониқарсиз ўзлаштирилмоқда.

Кўпинча шундай ҳоллар ҳам бўлиб туради: турар жойлар ва социал, маданий-маиший объектлар монтажи инженерлик тармоқлари қурилишидан илгарилаб кетади, яъни уй тайёр, аммо микрорайонда иситиш системаси, подъезд йўллари, коммуникациялар тайёр бўлмайди.

Бу ва бошқа нуқсонлар қурилиш сифатига ва муддатига, айниқса турар жой қурилиши борасида салбий таъсир кўрсатмаслиги мумкин эмас. Партия комитетлари ва ташкилотларининг бундай пала-партишликка барҳам бериш вақти келди. Шаҳардаги бутун қурилиш комплекси ишининг бир маромда бориши учун масъул бўлган коммунист-раҳбарлардан ғоятда қаттиқ туриб талаб қилишни йўлга қўйиш зарур. Шаҳар Совети ижроия комитети, район Советлари ижроия комитетлари эса ишларни аниқ мувофиқлаштириб боришни таъминласинлар.

Хўжалик юритишнинг янги усулларига етарлича эътибор берилмаётир. Юқори меҳнат унумдорлиги ва ишларнинг юқори сифатини таъминлаши лозим бўлган қурилиш ташкилотларидаги хўжалик ҳисоби ва ўз-ўзини маблағ билан таъминлаш ишлари амалда иш ҳақинигина оширишни таъминлаяпти, холос.

«Главташкентстрой»нинг 15 та қурилиш ташкилотидан 1989 йил якунларига кўра 7 тасида иш ҳақининг меҳнат унумдорлиги ўсишидан илгарилаб кетиши кузатилди. Улар орасида 4-қурилиш трести (ўртоқ А. Ф. Саидов), 11-қурилиш трести (ўртоқ А. П. Кочеров), «Пардозлаш-қурилиш» трести (ўртоқ Д. М. Хамзин) ва бошқалар бор. Умуман «Главташкентстрой» бўйича иш ҳақи 4,5 фоизга ошган, меҳнат унумдорлиги эса фақатгина 2,8 фоиз ўсган, холос. Бу албатта, нонормал ҳолдир.

Шаҳарда ахир шундай ёндошувлар ҳам борки, бунга мисол қилиб «Ташгорпромстрой» трести (ўртоқ М. М. Йўлдошев)ни кўрсатиш мумкин. Область қурилиш бирлашмасининг бу трести тўла-тўкис меҳнатни ташкил этишнинг ижара шаклига ўтди. Ўтган йил якунларига кўра сурункасига зарар кўриб келаётган бу трест юқори рентабелли, фойда кўраётган корхонага айланди. Янгича қадамнинг натижаси шундай бўлди. Миллионлаб сўм зарар ўрнига 500 минг сўмдан зиёдроқ фойда олинди, меҳнат унумдорлиги ҳам анча ошди. Мана, қурувчи ўртоқлар, ишга ижодий ва ташаббускорона ёндошишнинг намунаси шундай бўлади. Улар ҳеч қандай «объектив» қийинчиликларни рўкач қилишгани йўқ.

Ҳозирги вақтда ҳукуматимиз томонидан «Ташгорстрой» территориал-қурилиш бирлашмасини «Главташкентстрой»га, яъни, Тошкент шаҳридаги қурилиш бўйича Бош бошқармага айлантириш тўғрисидаги таклифларимиз амалга ошди. Ва биз ўйлаймизки, ўртоқ К. Н. Тўлаганов, бу ўзининг ижобий самараларини беради, уй-жой ва социал қурилиш суръатларини ошириш имконини беради.

«Главташкентстрой» ва унинг бўлинмаларининг партия, жамоат ташкилотлари, коммунист-раҳбарлари ўз ишларини тезроқ қайта қуришлари, ўз фаолиятларини қўйилган вазифаларни шак-шубҳасиз бажаришга йўналтиришлари лозим. Шу билан бирга шуни ҳам таъкидлаш керакки, биргина «Главташкентстрой»нинг куч-ғайрати Тошкент шаҳрида комплекс ва сифатли қуриш ишлари учун етарли эмас. Бунда у турдош ташкилотлар, Давлат план комитети, Давлат моддий-техника таъминоти комитети, бинокорлик материаллари министрлиги, буюртмачи ташкилотлардан бинокорлик материаллар ва ускуналарни лойиҳа-смета ҳужжатларини ва қурилиш майдонларини ажратиб беришни тўла ҳажмда ўз вақтида таъминлаш масалаларини ҳал этишда зарур ёрдамга муҳтождир. Афсуски, айнан мана шу муаммолар оқибатида шу беш йилликда кўпгина фойдаланишга топшириладиган объектларни ниҳоясига етказиш ишлари тўхтаб қолди.

Масалан, «Узглавстройдревпром» томонидан шаҳар қурилиш ташкилотлари йил мобайнида ёғочни қайта ишлаш буюмлари билан 80 фоиз атрофида таъминланди, холос. Ўзбекистон ССР Монтаж ва махсус қурилиш ишлари министрлиги бўлинмалари томонидан кўп ҳолларда турар жой, мактабгача болалар муассасалари объектларидаги махсус монтаж ишларини ниҳоясига етказиш муддатлари барбод этилди.

Мана шундай нуқсонларга ва шартнома мажбуриятларини бузишларга йўл қўймаслик ҳақида коммунист-раҳбарларга бир неча бор кўрсатиб ўтилган эди ҳам. Шаҳар партия комитетининг бюросида нуқсонларга барҳам бериш бўйича улар қуюқ ваъдалар ҳам беришган эди. Бироқ сезиларли натижалар кўринмаяпти.

Шаҳар партия комитети, район партия комитетлари, бошланғич партия ташкилотлари коммунист-раҳбарлардан қаттиқ туриб талаб қилишлари, топшириқни барбод қилишнинг ҳар бир ҳолларига принципиал баҳо беришлари зарур.

Министрликлар ва идораларнинг раҳбарлари, партия ташкилотлари шаҳар эҳтиёжлари билан боғлиқ масалаларни ҳал этишни алоҳида назорат остига олишлари лозим.

Шаҳарни ривожлантириш бўйича қўйилган вазифаларни ҳал этиш ерларни ўз вақтида ажратиб бериш ва қурилиш майдонларини қуришга тайёрлаш билан боғлиқдир. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва республика ҳукуматининг қарорига кўра қурилишлар олиб бориладиган майдонларга эҳтиёж 35 фоиз уйлар бузиладиган районларда, 65 фоиз уйлар янги ерларда қурилиши ҳисобидан келиб чиқиб белгиланган. Бу эса шаҳарни комплекс қуриш сифатида ҳам, якка тартибдаги уй-жойлар иншоотларининг барча босқичларини янада ривожлантириш маъносида ҳам бугунги кундаги мураккаб масаладир.

Шаҳарда ерларни инвентаризациялаш ўтказилди. Бўш ерлар аниқланди. Уларда 500 минг квадрат метр атрофида турар жойлар қуриш мумкин. Бироқ бу ҳам муаммони тўла ҳал этиб беролмайди.

Республика Компартияси Марказий Комитети ва ҳукумати қарорида Тошкент области хўжаликларидан ўн учинчи беш йилликда шаҳарга ерлар ажратиб бериш тўғрисида қарор қабул қилинди: комплекс уй-жой қурилишига 978 гектар, якка тартибдаги уйлар қуришга эса 1730 гектар ер ажратиладиган бўлди. Тошкент шаҳрини янада ривожлантириш учун бу масалани ўз вақтида ҳал этиш асосий шарт-шароитлардан биридир. Бироқ Тошкент область Совети ижроия комитети шу беш йилликда ерларни ўз вақтида ажратиб бермади. Шаҳарда объектлар қуришга мўлжалланган 5000 гектар ўрнига бор-йўғи 1,25 минг гектар ер ажратиб берди, холос. Бу масала бу йил ҳам ўткир бўлиб турибди, яъни турар жой программаси топшириқларини бажаришни барбод қилишда табиийки у озмунча роль ўйнамади. Биз аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш бўйича қишлоқ хўжалиги ишларининг мураккаблигини тушунамиз. Ер нақадар катта аҳамиятга эга эканлигини ҳам биламиз. Шунинг учун Тошкентга ажратиладиган ерларни исроф қилиш ёки узоқ вақт ҳеч нарса қурмаслик мўлжалимиз йўқ. Муҳими илгарилари бўлганидек, шаҳарни ривожлантириш бўйича яхши-яхши қарорлар қабул қилиб, кейин у қоғозда бажарилмасдан қолиб кетмаса деймиз.

Ўн учинчи беш йиллик учун ишлаб чиқилган чора-тадбирларда якка тартибдаги қурилишга катта аҳамият берилган. Капитал қурилишнинг умумий таркибида у анчагина катта қисмни ташкил этади. Шунинг учун ҳам уни ташкил этишнинг баъзи бир масалаларига тўхталиб ўтишни истардик. Кейинги икки йил ичида 2000 тача участкалар ажратиб берилди, бироқ улар аҳоли эҳтиёжларини қондиролмаётир. Ҳозирги пайтда ер участкалари олиш учун 25 минг оила навбатда турибди. Уларнинг кўплари яқин йилларда ер участкалари билан таъминланадилар.

Аммо шуни ҳам таъкидлаб ўтиш керакки, якка тартибдаги уй қуриш жиддий комплекс тайёргарликни талаб этади. Лойиҳалаш босқичининг ўзидаёқ якка тартибда уй қуриладиган жойларда социал ва маданий объектларни қура бошлаш муҳимдир. Шунингдек мактаблар, болалар боғчалари, савдо, маиший хизмат кўрсатиш, соғлиқни сақлаш ва бошқа объектлар ҳам зарурдир. Бунда миллий анъаналарни ҳисобга олиш керак. Ана шу мақсадлар учун капитал маблағ зарур. Тажриба шуни кўрсатаяптики, бундай маблағлар кўп ҳолларда кам миқдорда ажратиляпти. Масалан, «Ўрикзор» массиви учун 1989 йилда зарур бўлган 9—10 миллион сўм ўрнига атиги бир миллион 700 минг сўм ажратилган, холос. Бу ҳам йилнинг ўртасига бориб, яъни моддий ресурслар буюртмаларига планлар тузиб бўлинганидан кейин ажратилди.

Якка тартибда уй қурувчиларни бинокорлик материаллари билан таъминлаш масалалари жиддий эътибор беришни талаб этади. Бу масалалар Тошкент шаҳар Совети ижроия комитетининг назорати остида бўлмоғи керак. Шунингдек биз республика идораларидан бу масалани ўз вақтида ҳал этишни сўраймиз. Бинобарин уни тўла ҳал этмасдан туриб социал адолат принципларини амалга оширишни таъминлаш мумкин эмас.

Уй-жой программасини ҳал этиш кўп жиҳатдан республика министрликлари ва идораларининг ташкилотларида мавжуд бўлган қувватларидан янада тўлароқ фойдаланишга ҳам боғлиқ. Қабул қилинган қарорда бир қатор иттифоқ ва республика министрликлари бўйича топшириқлар белгиланди: ўз кучлари билан 730 минг квадрат метр турар жойлар, 2200 ўринли мактабгача болалар муассасалари, 1900 кишини қабул қиладиган поликлиникалар, 1256 ўринли касалхоналар ва бошқа социал объектлар қурилиши керак. Биз министрликлар ва идоралардан буни биринчи галдаги вазифа деб ҳисоблашларини сўраймиз ва у шаҳар партия комитетининг қатъий назоратида бўлади.

Шаҳарда бу йўналишда муайян ижобий иш тажрибалари тўпланган. В. П. Чкалов номидаги Тошкент авиация ишлаб чиқариш бирлашмаси, «Технолог» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси, Сергелидаги мебель ишлаб чиқариш бирлашмаси, «Союзтелефонстрой» ўз коллективларининг ишчилари учун турар жой ва социал объектлар қуришга ўзларининг салмоқли ҳиссаларини қўшмоқдалар. Ўтган йили фақат уларнинг кучи билангина 30 минг квадрат метрдан зиёд уй-жойлар фойдаланишга топширилди.

Бу намуна барча министрликлар ва идоралар томонидан қўллаб-қувватланиши зарур. Амалда эса қандай бўляпти денг. Нега «Узбексельмаш» бирлашмаси (Т. М. Махаметов, Н. М. Михайленко ўртоқлар), «Средазэлектроаппарат» бирлашмаси (А. А. Алимбоев, С. Г. Копилев ўртоқлар), экскаватор заводи (А. Н. Сумбулов, А. Х. Саримсоқов ўртоқлар), электр-механика заводи (ўртоқ Ю. М. Ковальский), «Таштекстильмаш» заводи (Ю. Ф. Пайгин, В. П. Кравченко ўртоқлар), бошқа йирик корхона ва ташкилотлар турли хил баҳоналарни рўкач қилиб шаҳарни ривожлантиришга ҳисса қўшиш ишидан ўзларини четга олмоқдалар. Нима, уларнинг ишчи-хизматчилари шаҳарда яшашмайдими?

Шаҳар Совети ижроия комитети, район партия комитетлари ва район Советларининг ижроия комитетлари корхона ва идораларнинг куч ва маблағларини ана шу мақсадларга кенг жалб этиш бўйича ташкилотчилик ишларини кучайтиришлари, хўжалик усулини ҳар томонлама ривожлантириб ва рағбатлантириб, уларнинг ташаббусларини қўллаб-қувватлашлари лозим. Энг муҳими меҳнат коллективларига шуни сингдириш керакки, хўжалик усулида уй-жойлар қуриш ҳажмларини ошириб бориш масалаларини ҳал этиш уларнинг манфаатларини кўзлаб қилинаётир.

Шаҳарнинг ҳаёт таъминоти бўйича биринчи галдаги чора-тадбирларни амалга ошириш унинг архитектура қиёфасини яхшилаш имконини бермоғи керак. Ишларнинг аҳволи эса оқилона қурилишни шакллантиришни талаб этади. У замонавий ва шаҳарсозликнинг истиқболли талабларига жавоб берадиган бўлсин.

Кейинги йилларда бош планни амалга ошириш чоғида Тошкент шаҳар Совети ижроия комитетининг архитектура ва шаҳарсозлик бошқармаси ҳамда унга қарашли институтлар — «ТашНИИПИгенплан» (ўртоқ Л. Т. Адамов) ва «Ташгипрогор» (ўртоқ Д. Ш. Исломов) институтлари лоқайдликлари туфайли ягона шаҳарсозлик сиёсатига амал қилинмади.

Масалан, кўпгина янги турар жой массивлари: «Қизил Шарқ», «Алгоритм», «Сергели—7, 8», Б—1, «Марказ—17», «Марказ—18» ва бошқа массивлар қурилиши бошландию, бироқ улардан бирортаси ҳам тўла комплексда ниҳоясига етказилган эмас. Турар жой районларини қуришнинг бундай практикаси шунга олиб келдики, шаҳарда савдо корхоналари, соғлиқни сақлаш, мактабгача болалар муассасалари ва бошқа объектлар кескин етишмай қолди. Оқибатда шаҳарда ҳар хил савдо ва маиший павильонлар, дўкончалар ва бошқа иншоотлар тўлиб-тошиб кетди. Бу айтиш мумкинки, «архитектуранинг ноёб асарлари» ўз «чиройи» билан турар жой массивлари, майдонлар, транспорт магистралларининг ҳозирги қиёфасини бузиб турибди, холос. Баъзан шундай таассурот туғиладики, гўё шаҳарда бош архитектор йўқдек. Ҳолбуки, унга бош план асосларига қатъий риоя қилиш, қурилишни бошқариб бориш бўйича жуда катта ваколатлар бериб қўйилган.

Биз шаҳар бош архитектори ўртоқ С. Р. Одилов бу ишни жонлантиради ва ўзининг қатъий саъй-ҳаракатлари билан шаҳардаги қурилишни тартибга солади, кўримсиз лойиҳаларни кўпайтирадиган идорага айланиб қолган лойиҳа институтларининг ижодий фаоллигини жўш урдиради деб умид қиламиз. Бизнинг фикримизча, бош планга планни ишлаб чиқишга ёндошишнинг ўзи туб ўзгаришни талаб этади. Шаҳарнинг территориал-ишлаб чиқариш комплексларини мufассал ишлаб чиқиш унинг асосида ётмоғи керак. Ҳолбуки, шу пайтгача тармоқ ишлаб чиқариш структураси ҳокимлик қилиб келган эди. Назаримизда территориал хўжалик ҳисоби ва ўз-ўзини маблағ билан таъминлашни жорий этиш шаҳарни ривожлантиришни планлаштиришнинг аввалги системасини қайта кўриб чиқишни талаб этади. Сўнгги вақтларда, тармоқ ишлаб чиқариш структурасига мойиллик кўрсатиш бош план талабларини бажаришдаги жиддий тўсиқ бўлиб келди. У социал ривожлантириш вазифаларини ҳал этиш, шаҳарда экологик вазиятни яхшилаш билан зид келиб қолди. Шу кунларда шаҳарни 2010 йилгача ривожлантириш планларининг кўриб чиқилган техник-иқтисодий асосларини ишлаб чиқиш чоғида ҳисобга олиш жуда муҳимдир.

Бундан ташқари ўйлаймизки, шаҳарни ривожлантириш бош планини муваффақиятли бажаришга планлаштириш даври бошланишининг ўзидаёқ Тошкент шаҳар Совети ижроия комитетига бўйсинувчи барча кўзда тутилган территорияларни бериш ва унинг таркибига киритиш ҳам хизмат қилган бўлур эди.

Тошкент шаҳрини ривожлантиришнинг бош плани техник-иқтисодий асослари Тошкент областини ҳам ривожлантириш комплексини биринчи марта кўзда тутмоқда. Бу эса пойтахт регионига яхлит ягона социал-иқтисодий система сифатида қараш имконини беряпти. Бу — бежиз эмас. Тошкент шаҳри ва область хўжалиги бир-бири билан узвий боғлиқдир. Айниқса бу алоқа шаҳар агросаноат бирлашмаси тузилиши билан ривожланди. Эндиликда биз «Ташгорагропром» бирлашмасининг хўжаликларида социал қайта қуришни жадаллаштиришдан манфаатдормиз. Шаҳар корхоналарининг қишлоқ хўжалиги билан алоқасини мустаҳкамлаш муҳимдир. Уларнинг иқтисодий, социал ва маданий савиясини шаҳар даражасига кўтаришда амалий ёрдам кўрсатиш зарур.

Бу муаммолар хўжаликларнинг сони ошиши билан янада актуал аҳамият касб этиб боряпти. Аҳолини бутун йил мобайнида қишлоқ хўжалик маҳсулотлари билан бир маромда таъминлаб бориш учун ҳозирги вақтда республика ҳукумати бирлашма таркибига Тошкент областининг Калинин ва Орджоникидзе районлари бир қатор хўжаликларини бериш тўғрисида қарор қабул қилди.

Ишлаб чиқилган тадбирларнинг социал йўналиши мактаблар, мактабгача болалар муассасалари, маданият ва соғлиқни сақлаш объектлари қуришни анча кўпайтиришни кўзда тутади. Қурилиш суръатининг етарли эмаслиги, шаҳарда мураккаб демографик аҳвол бу беш йилликда нормативларга яқинлашиш имконини бермайди.

(Охири 4-бетда).

ИҚТИСОДИЁТНИ БАРҚАРОРЛАШТИРИШ, ОДАМЛАР ТУРМУШИНИ ЯХШИЛАШ—ШУ КУННИНГ ВАЗИФАСИ

(Охири. Боши 1, 3-бетларда).

Бугунги кундаги аҳвол шундайки, мактаб ўқувчиларининг тўртдан бир қисми зичлаштирилган биноларда ўқишяпти. Ўнта мактаб эса мослаштирилган биноларда жойлашган, яъни улар ҳеч бир санитария-техник нормаларга жавоб бермайди. Ҳозирги қурилиш суръатларида шаҳарнинг мактабларга бўлган эҳтиёжини қондириш учун унинг ўсишини ҳисобга олганда ўн бир йил керак бўлур эди. Мактабгача болалар муассасалари борасидаги аҳвол бундан ҳам ёмонроқ. Мавжудлари аҳоли эҳтиёжини қондиролмаётир. Октябрь, Собир Раҳимов, Акмал Икромов районларидаги мактабгача болалар муассасалари айниқса ўта зичлаштирилган. Бу объектларни оқилона жойлаштириш муаммолари устида шаҳар план комиссияси ҳам, архитектура ва шаҳарсозлик бошқармаси ҳам, капитал қурилиш бош бошқармаси ҳам, шунингдек «Главташкентстрой» ҳам ўйлаб кўриши керак. Токи иложи борича, қурилиш қувватларини тезроқ ўстириш лозим.

Шаҳарда «Саломатлик» программаси ишлаб чиқилди ва тасдиқланди. Аммо у ҳозирча орзулигича қолаяпти. Уни бажаришдан жиддий орқада қолинмоқда.

Келгуси беш йилликда бу йўналишда кўпгина ишлар қилиш вазифаси турибди. Касалхонадаги ўринлар сонини 4,2 марта, поликлиникаларга ҳар сменада қатнаш сонини 2,2 марта кўпайтириш зарур. Район санитария эпидемиология станциялари учун 8 та лаборатория корпуси, «Тез ёрдам» учун 14 та подстанция, 1400 ўринли болалар махсус санаторийлари қуриш кўзда тутилмоқда. Бу эса шу йилнинг ўзидаёқ шаҳардаги барча қурилиш комплексидан режаларни амалга ошириш учун бир қатор тайёргарлик тадбирлари кўришни талаб этади. Қарорда кўзда тутилган бу жиддий программа халқ таълими, соғлиқни сақлашнинг базасини ривожлантириш соҳасида бу тармоқларнинг раҳбарлари Ҳ. Йўлдошев, Қ. Ризаев ўртоқлардан энг қатъий чора-тадбирлар кўришни талаб этади. Улар ҳозирданоқ буни бажаришни ташкил этишлари даркор.

Соғлиқни сақлашни мустаҳкамлаш режалари шаҳардаги экологик вазиятни янада яхшилаш вазифалари билан уйғунлашиб кетган. Ишлаб чиқаришнинг ўта даражада бир жойда тўпланиб қолиши ва саноат ҳамда бошқа объектларнинг кўчирилиши ва жойлаштирилиши масалаларини ҳал этишдаги бир маромнинг йўқлиги, автомобилларнинг беҳад кўпайиши, энергияни асровчи кам чиқимли технологияни жорий этиш савиясининг пастлиги Тошкентда мураккаб экологик вазиятни вужудга келтирди. Шаҳардаги ҳавонинг ифлосланиш даражаси кўп ҳолларда йўл қўйиш мумкин бўлган нормадан 1,5—2 марта ошиб кетаяпти.

Шаҳардан 24 та саноат корхонасини, 9 та базани, 25 та автокорхонани олиб чиқиб кетиш ўрнига бош пландан ташқари янги корхоналар: мотор заводи, «Алгоритм» заводи, «Таштекстильмаш»нинг филиаллари қурилди. Яна Сергели районида янги корхона қуриш мўлжалланган. Саноат корхоналари эгаллаб турган майдонларнинг энг кўп ўсиши бош планда кўзда тутилган даражадан ҳам анча ошиб кетди ва 600 гектарни ташкил этди. Шаҳардаку ўзи ер етишмайди. Бош планда кўзда тутилган 140 гектар майдон кўкаламзорлаштирилиши зарур эди, у омборхоналар, базалар, корхоналар ва бошқа объектларга ажратилган.

Ўн учинчи беш йилликда табиатни муҳофаза этиш бўйича белгиланган тадбирларни амалга ошириш аҳолининг умумий дов-дарахтларга бўлган эҳтиёжини тўрт фоизга ошириш имконини беради. Ҳар йили ҳавога зарарли моддалар чиқариш эса 20—30 минг тоннага камаяди. Ифлослантиришнинг стационар манбалари сони камаяди. Бир қатор экологик жиҳатдан зарарли ишлаб чиқаришлар шаҳар ташқарисига кўчирилади. Шунингдек, аҳолига хизмат кўрсатиш билан боғлиқ бўлмаган янги саноат корхоналари қурилиши тўхтатилади.

Энг муҳим муаммолардан бири 1964 йилдан буён Тошкент аэропортини шаҳар ташқарисига кўчириш муаммоси бўлиб келаяпти. Аэропорт бевосита кам қаватли турар жой районлари билан кўп қаватли қурилишларни бевосита боғлаб ўтадики, бу ана шу территорияларда шовқиннинг 20 марта ошишига сабаб бўлмоқда. Ҳозирги вақтда аэропорт шовқини зонасида 360 минг аҳоли истиқомат қилади. Хуллас, аэропорт шаҳарни жануб томон ривожлантиришга ғов бўлиб турибди.

Аэропорт зонасида экологик ва шовқинли ҳолатни ҳисобга олиб, қарорда уни шаҳар ташқарисига чиқариб юборишни техник-иқтисодий асослашни ниҳоясига етказиш тўғрисидаги масалани ҳал этиш кўзда тутилган.

Шаҳар хўжалигининг тармоқлари фаолияти ва уларнинг аҳволи тошкентликларнинг талаб ва эҳтиёжларига жавоб бермаётир. Шаҳар турмушининг бир маромда бориши кўп жиҳатдан уларнинг ишлари самарадорлигига ва сифатига боғлиқдир. Шунинг учун ҳам шаҳар Совети ижроия комитети ва район Советлари ижроия комитетлари кейинги йилларда қабул қилган қарорларнинг энг кўп қисми коммунал хизматлари ишини яхшилашга тааллуқли бўлиб келди. Одамлар совуқ квартираларда қишни ўтказишни хоҳламайдилар. Транспорт ҳаракатининг номунтазамлилиги, алоқа ишининг сифатсизлиги билан муроса қилишни истамайдилар. Бу ҳақда партия, совет ва хўжалик органларига аҳолидан тушаётган шикоятларнинг катта оқими ва илтимослари далолат бериб турибди. Шаҳар партия комитети ва шаҳар Совети ижроия комитетига иситиш мавсуми бошланиши биланоқ 600 тадан зиёдроқ шикоят ва аризалар тушди.

Кўпгина шаҳарликлар бир масала юзасидан икки, ҳатто уч мартадан зиёд тегишли шаҳар хизмат бўлимларига мурожаат қилаётганликлари кишини ташвишлантирмоқда. Улар ўз фаолиятсизликлари ёки сансалорлик ёзишмалари билан кишиларни турли жойларга, ҳатто КПСС Марказий Комитетига хат йўллашга мажбур қилмоқдалар. Агар ёрдам сўраб илтимос қилган киши қуруқ ваъдани эшитса, бу ваъдалар бажарилмаса, у нима ҳам қилсин, ахир?

Кишиларимизнинг сайланган органларга ишончлари чексиз бўлмайдику. Буни район ва шаҳар Советларининг депутатлари доимо ёдда тутишлари керак. Зотан, ҳозирги мураккаб сиёсий вазият халқ сайлаган кишилардан ҳаётий муҳим социал-иқтисодий масалаларни ҳал этишга ўзларининг аниқ ҳиссаларини қўшишни талаб этади. Акс ҳолда уларнинг хатти-ҳаракатларини очиқдан-очиқ лоқайдлик, тўғрироғи фаолиятсизлик дейишдан бошқа нарса деб бўлмайди. Районларнинг ва шаҳарнинг турар жой фондидан фойдаланиш хизмат бўлимлари ишига ана шундай баҳо бериш мумкин, холос. Уларнинг лоқайдликлари оқибатида Акмал Икромов районидаги кўпгина уйлар деярли иситилмай қолиб кетган. Эндиликда эса ўта шошилинч тарзда шаҳар хўжалигининг бошқа муҳим йўналишларидаги ишларни бўшаштириб юбориш ҳисобига бу ишларни тўғрилашга, ишчи кучлари ва моддий ресурсларни бир жойдан иккинчи жойга ташлаб, йирик саноат корхоналарини эса ремонт ва бошқа монтаж ишларига жалб этишга мажбур бўлмоқдалар.

Иситиш ва электр таъминоти, канализация ва сув таъминоти муаммолари аввалгидек тўла ҳал этилмаганича қолмоқда. Мутахассисларнинг айтишларига қараганда, шаҳардаги инженерлик коммуникацияларини ривожлантириш нормативдаги эҳтиёжлардан икки-уч марта орқада қолмоқда. Кейинги ўн беш йил ичида ана шу мақсадларга салкам 500 миллион сўмлик ҳажмидаги капитал маблағлар ва моддий ресурслар кам ажратилди.

Шак-шубҳасиз, бундай аҳвол билан эндиликда муроса қилиш мумкин эмас ва биз қарорда кўзда тутилган иссиқлик манбалари қувватларини янада кўпайтира бориш, янги иссиқлик тармоқлари қуриш ва эскиларини реконструкция қилиш, электр таъминоти маромини ошириш, электр подстанциялари қувватини ошириш, водопровод, канализация тармоқларини ривожлантириш бўйича белгиланган тадбирларни бажариш учун ҳамма ишни қиламиз. Шаҳарда иссиқлик манбаларининг умумий қуввати соатига 1950 гигакалорийга кўпаяди. Юз километрли магистрал иссиқлик тармоқлари қурилади ва реконструкция қилинади. Бу эса Юнусобод, Сергели, «Алгоритм» турар жой массивларини, шаҳар марказий ва Эски шаҳар қисмининг иссиқлик таъминоти анча яхшиланишига олиб келади.

Электр хўжалиги объектларини қуришга 42 миллион сўмдан зиёд капитал маблағлар ажратиш кўзда тутилмоқда. Бу маблағлар қуввати оширилган таянч подстанциялари қуришга йўналтирилади, улар ҳозиргиларидан анча бақувват бўлади.

200 километрдан зиёд водопровод қувурлари ётқизилади ва салкам шунча ҳажмда канализация тармоқлари барпо этиладики, у шаҳарнинг тарихан таркиб топган массивлари ва янги массивларини ичимлик сув билан таъминлаш ва канализация муаммоларини тўла ҳал этиш имконини беради.

Кўпгина ҳал этилмаган масалалар шаҳар пассажир транспорти соҳасида тўпланиб қолмоқда. Аҳолини алоқа воситалари хизмати билан таъминлашдаги аҳволи ҳам шундай. Жойлардаги аҳвол шундан далолат бериб турибдики, «Ташгорпассавтотранс» бирлашмаси, трамвай-троллейбус бошқармаси, шаҳар телефон тармоқларининг ишлаб чиқариш базаларини ривожлантиришга ажратилаётган капитал маблағлар анча суст ўзлаштирилмоқда. Беш йиллик бошидан буён планлаштириш органлари томонидан етарлича маблағ ажратилмаслиги, зарур моддий ресурсларнинг, ускуналарнинг етишмаслиги, қурилиш-монтаж ишларининг қониқарсизлиги оқибатида 21 та тортиш подстанцияларини ишга тушириш мўлжалланган бўлса ҳам бор-йўғи 8 таси ишга тушди. Бирон километр ҳам янги трамвай линияси қурилмади. Троллейбус линиялари уч марта кам қурилди. Автомат-телефон станцияларнинг 11 та биносини қуриш (125 минг номерли) кўзда тутилган эди, бироқ бор-йўғи тўрттаси қурилди.

Пассажир транспорти ва алоқа объектлари капитал қурилишининг сурункали бажарилмай келиши билан энди тоқат қилиш мумкин эмас. Келгуси беш йилликда шаҳар хўжалигининг ана шу соҳалари моддий-техника базаларини мустаҳкамлаш бўйича тиғиз программа белгиланган. Ажратилаётган капитал маблағлар 3 та троллейбус депоси, 22 та тортиш подстанцияси қуришга, вагон ремонти заводини реконструкция қилишга, 230 минг номерли автомат-телефон станцияларининг 22 та биносини ишга туширишга сарфланади. Бу эса аҳолининг квартира телефонлари билан таъминланишини икки ҳисса ошириш имконини беради.

Шаҳар хўжалигининг бошқа тармоқларини ривожлантириш масалалари ҳам ҳал этилади. Ирригация системалари қайта тикланади. Тошкент янада ободонлаштирилади, санитария аҳволи яхшиланади, турар жой фондини асраб-авайлаш кучаяди ва бошқа тадбирлар амалга оширилади.

Шаҳар ва район партия комитетлари, шаҳар ва район Советларининг ижроия комитетлари ишларни шундай олиб боришлари керакки, ҳамма коллективлар, корхоналар, бошланғич партия ва жамоат ташкилотлари шаҳарнинг социал соҳалари барча тармоқлари фаолиятини тубдан яхшилаш масалалари билан ғайрат кўрсатиб шуғуллансинлар.

Қабул қилинган қарорнинг хусусияти шундан иборатки, юқорида таъкидлаганимиздек, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва республика ҳукумати Тошкент шаҳрининг тарихан таркиб топган районларида тўпланиб қолган социал муаммоларни чуқур ва атрофлича кўриб чиқишни лозим деб топдилар.

Тарихий, маданий ва архитектура ёдгорликлари ҳар бир қадимий шаҳарнинг ўзига хос ва такрорланмас қиёфасини белгилайди. Шундай ёдгорлик сифатида миллий архитектуранинг сақланиб қолган кварталлари, ҳунармандчилик дўконлари, мачитлар, Тошкентнинг эски шаҳар қисмидаги шарқ бозорини тилга олиб ўтиш ўринли.

Афсуски, кейинги йилларда таркиб топган уй-жой қурилиши практикаси оқибатида шаҳарликларнинг социал эҳтиёжлари бир томонлама ҳал этилди: янги массивларда уй-жой ва социал маданий-маиший объектлар қурилишига эътибор қаратилди-ю, аммо эски шаҳар бу масалада иккинчи планга суриб қўйилди. Ҳолбуки, у ерларда истиқомат қилаётган аҳолининг аҳволи бусиз ҳам ҳавас қилгудек даражада эмасди.

У ер-бу ердаги қурилишлар амалда турар жой борасидаги аҳволни ўзгартирмади, фақат шунга олиб келдики, бир қатор тарихий ва архитектура ёдгорликлари иккинчи марта тикланмайдиган бўлиб абадий йўқолиб кетди.

Ҳозир эски шаҳар муаммоларига ўзимизнинг муносабатимизни қайта кўриб чиқиш вақти етди. Ахир, Октябрь, Собир Раҳимов, Киров районларининг кўпгина «маҳаллалари» марказий иситиш таъминотидан, канализациядан, газ таъминотидан фойдаланиш имкониятидан амалда маҳрум бўлишига йўл қўйиш мумкинмиди? Водопровод, энергетика, телефон тармоқларининг қуввати, мактаблар, болалар боғчалари, магазинлар етишмаётир. Замонавий поликлиникалар ва касалхона комплекслари, маданият уйлари, маҳалла марказлари йўқ. Транспорт алоқаси йўлга қўйилмаган. Территорияларни ободонлаштириш муаммоларига етарлича эътибор қаратилмаётир. Бу эса антисанитария ва бошқа салбий оқибатларга олиб келмоқда.

Қарор лойиҳасини тайёрлаш чоғида шаҳарнинг тарихан таркиб топган районларини реконструкция қилишнинг етилган муаммоларини ҳал этишга жамоатчилик, шу районларнинг аҳолиси жалб этилсин деган қарорга келинди. Қарор лойиҳаси «Тошкент оқшоми» ва «Вечерний Ташкент» газеталари саҳифаларида эълон қилинди. Ҳаёт бундай ёндошувнинг тўғрилигини исботлади. Шаҳар аҳолиси ҳужжатларни муҳокама қилишда фаол иштирок этдилар. Асосан уни маъқулладилар, бунда кўпгина фойдали таклифлар, мулоҳазалар билдирдиларки, улар ҳисобга олинди.

Масалан, шаҳарнинг тарихан таркиб топган районларининг барча аҳолиси номидан 25 маҳалла комитети раисларининг йўллаган коллектив хатида аҳолининг эҳтиёжларига ғамхўрлик ва эътибор кўрсатганликлари учун миннатдорчилик изҳор этилади, айни пайтда яқин вақт ичидаёқ ҳаёт таъминотини яхшилаш бўйича белгиланган режаларни амалга ошириш бўйича энг қатъий чоралар кўриш тўғрисида илтимос қилинган. Бу эса бу районларнинг социал таъминотидаги қолоқликни йўқотиб, замонавий талаблар даражасига етказиб олиш, архитектура ёдгорликларини сақлаб қолиш имконини беради. Шаҳарликлар ҳам қараб турмишмайди: қабул қилинган қарорнинг амалга оширилишига фаол ёрдам бериш мажбуриятини ўз зиммаларига оладилар.

Тўпланиб қолган муаммоларни тезроқ ҳал этиш зарурлигини ҳисобга олиб, яқин вақтдаёқ шаҳарнинг тарихан таркиб топган қисмини реконструкция қилишнинг тармоқ программаларини ишлаб чиқишни ниҳоясига етказиш вазифаси турибди. Тарихий ёдгорликларни ва қурилишда миллий анъаналарни сақлаган ҳолда ана шу районлардаги қурилишларнинг энг яхши лойиҳаси учун конкурс эълон қилинди. Бу ерда баланд турар жой бинолари билан биргаликда бир ва икки қаватли уй-жойлар ҳам қурилади ва улар яхлит архитектура ансамблини ҳосил қилади.

Лойиҳа, планлаштириш ва қидирув ишларини бажариш учун 1989 йили беш юз минг сўм ажратилган эди. Бу йил ва келгуси йилда ана шу мақсадлар учун бир миллион сўмдан ажратиш кўзда тутилмоқда. Эски турар жойларни бузишнинг аниқ муддатлари ва ҳажмлари шаҳарнинг районлари ҳамда келгуси беш йилликнинг ҳар бир йили учун аниқ белгиланган. Ҳаммаси бўлиб 781,5 минг квадрат метр майдондаги эски уй-жойлар бузилади. Шу жумладан катта кўчалар қурилиши учун 180,2 минг квадрат метр эски уй-жойлар бузилади. Улардан 81 минг кишини бошқа жойга кўчириш керак бўлади. Реконструкция қилинадиган зоналардан аҳолини вақтинчалик жойлаштириш учун 20 та уйдан иборат оборот турар жой фонди яратилади. Кейинги уйлар бузилиши билан улар аввалги турар жойларига қайтадилар. Бу ишларнинг ҳаммасини бажариш учун Тошкент шаҳар Совети ижроия комитети ҳузурида «Тошкенттикланиш» давлат-кооператив қурилиш бирлашмаси тузилди.

Тарихан таркиб топган районлар аҳолисининг социал-маиший шароитларини яхшилашда 1995 йилгача мўлжалланган «Маҳалла» комплекс программасининг шаҳар Совети кейинги сессиясида ишлаб чиқилиб, тасдиқланиши яна бир қадам бўлди. Уни амалга ошириш учун 170 миллион сўмга яқин маблағ ажратилди. Бу эса кишиларнинг аввалдан таркиб топган уйларда яшаш шароитларини анча яхшилаш имконини беради.

Бироқ, бу ерда шуни айтиб ўтиш керакки, шаҳар Совети ижроия комитети ва унинг бўлинмалари «Маҳалла» дастуридаги ишларнинг муддатлари ва объектларини Тошкент шаҳрининг эски шаҳар қисмини реконструкция қилиш бўйича ишлаб чиқилган план билан қай даражада мувофиқлигини синчиклаб таҳлил этиб чиқишлари зарур. Бу борадаги тадбирларда хато ва номувофиқликларга мутлақо йўл қўйиш мумкин эмас. Негаки бу нарса аҳолининг ўн учинчи беш йилликнинг йилларига белгиланган катта ишларга бўлган ишончини барбод қилиши мумкин.

Советлар ижроия комитетларининг шаҳар қиёфасини ўзгартириш, аҳолининг биринчи галда социал-иқтисодий ривожланиш даражаси етарлича юқори бўлмаган районларнинг аҳолиси турмуш савиясини ошириш бўйича белгиланган режаларни амалга оширишга бўлган масъулиятини оширмоқ керак.

Район партия комитетлари, бошланғич партия ташкилотлари, район Советларининг ижроия комитетлари ҳар бир районда, ҳар бир меҳнат коллективида ва ҳар бир аҳоли турар жойида ҳукуматнинг қарорини муфассал ўрганиб уни амалга ошириши керак. Токи, 1995 йилгача бўлган даврда кишиларнинг социал эҳтиёжларини қондириш учун индивидуал, хусусиятлардан келиб чиққан ҳолда ўз программаларини белгилаб олишлари зарур. Бунга ҳар бир тошкентлик фаол қатнашиши, уни бажаришга кенг жамоатчилик жалб этилиши лозим.

Шаҳарнинг ижтимоий-сиёсий ҳаётидаги кўпгина ўзгаришлар, уни келгусида социал-иқтисодий ривожлантириш Ўзбекистон ССР ва маҳаллий Советлар халқ депутатлигига бўлажак сайловлар билан боғланиб кетади.

Республика партия ташкилотининг сайловолди ҳаракат дастури шаҳар коммунистлари учун ҳаракат қўлланмаси ҳисобланади. Унинг бош мазмуни келгуси даврда аҳолининг турмуш савиясини реал яхшилашдир. Бу ҳужжатларнинг социал йўналишини кўпгина тошкентликлар шу йилнинг бошидаёқ ҳис эта бошладилар: мактаб ўқувчиларидан 152 минг нафари ҳар куни бепул нонушта қилмоқда, 9 минг пенсионер ва ёлғиз гражданларнинг пенсияси оширилди. Аёлларнинг саломатлигини мустаҳкамлаш учун қўшимча маблағлар ажратилди ва бошқа тадбирлар кўрилмоқда. Буларнинг ҳаммаси республика Компартияси Марказий Комитети ва ҳукуматининг меҳнаткашлар фаровонлигини янада ошириш тўғрисидаги ғамхўрлигининг ёрқин далилидир.

Шуни таъкидлаш муҳимки, ҳаракат дастурида белгиланган барча тадбирларни Советларнинг янги состави бажаради. Шунинг учун ҳам ишларнинг аҳволини яхши томонга ўзгартириш борасидаги имкониятларимиз унинг составига кимлар киришига боғлиқ бўлади.

Шаҳар иқтисодий ва социал ҳаётининг барча соҳаларида партия комитетларининг ташкилотчилик қобилиятларини ошириш талаб этилади. Улар амалга ошириладиган ишларни ҳар томонлама мувофиқлаштириши, меҳнаткашларни оператив, кенг хабардор қилишни таъминлаши, назорат қилиши ва нуқсонларни қатъият билан тузатиб боришлари керак. Советларга эса барча зарур ваколатлар ва ҳуқуқлар бериб қўйилган. Бу демак, тошкентликларнинг талаб-эҳтиёжларини тўлатўкис қондириш учун уларнинг масъулияти ҳам энг юксак даражада бўлади, демакдир.

Шаҳарни ривожлантириш тўғрисидаги қарор ва унинг бугунги муҳокамаси, — деди ўз сўзининг охирида нотиқ, — республика Компартияси Марказий Комитети ва ҳукуматининг Тошкентга кўрсатаётган эътибори, республика экономикаси ва маданий ривожланишида унинг роли ва аҳамиятини оширишга бўлган эътиборининг ёрқин далилидир. Шунинг учун ҳам сиёсий ишларни шундай ташкил этишимиз керакки, токи ҳар бир белгиланган тадбир партия ташкилотлари, совет органларининг коммунист-раҳбарлари диққат-марказида турсин, барча меҳнат коллективлари бу ҳақда алоҳида ғамхўрлик намунасини кўрсатсинлар, токи ҳар бир шаҳарлик Ўзбекистон пойтахтининг қиёфасини янгилашга ва уни келажакка интилаётган шаҳарга айлантиришга ўзини дахлдор деб ҳис этсин.

* * *

Сўнгра фаоллар йиғилишининг қатнашчилари докладни муҳокама қилишга киришдилар.

Собир Раҳимов район партия комитетининг биринчи секретари **Б. С. Камолов** таъкидлаганидек, республика партия ва ҳукуматининг қарори Тошкент ва унинг аҳолиси эҳтиёжларига катта эътиборнинг яхши намунасидир. Уни кўпдан бери кутишарди. Шаҳар маъмурлари сукут сақлаб розилик билдиргани ҳолда турли министрликлар ва идораларнинг тарихан таркиб топган анъаналарни ўйламай-нетмай бузишларидек тажрибага барҳам бериш керак. Шаҳарнинг қадимдан таркиб топган районларига, шу жумладан Собир Раҳимов районига муносабат ана шунга мисолдир. Бу ерда аҳолининг зичлиги ҳар гектарга 900 кишини ташкил этади. Аҳоли жон бошига 3 квадрат метр турар жой майдони тўғри келади. 20 га яқин мактаб етишмайди. Аҳолининг болалар боғчалари билан таъминланганлиги 55 фоизни ташкил этади.

Бугунги кунда қарорга, у ўз-ўзидан турмушга жорий этилади, деб шунчаки ишонишнинг ўзи етарли эмас. Агарда жойларда тиғиз иш олиб борилмаса, у ўз кучини кўрсата олмайди. Шунинг учун районда ҳозирдаёқ маҳаллалардаги шароитларни яхшилаш юзасидан қатор тадбирлар амалга оширилмоқда. Жумладан 56 маҳалладан 11 тасида медицина ёрдами пунктлари ишлаб турибди. Одамлар ўз эҳтиёжларига нисбатан муайян ғамхўрликни кўриб-билиб туришибди. Аммо бу бошланишигина холос.

Ўз-ўзини бошқаришнинг қадимдан таркиб топган кўринишларини ҳисобга олиб маҳаллаларни ривожлантиришга алоҳида эътибор бериш лозим. Жумладан, тажриба шаҳарчасининг қурилишини давом эттириш зарур, унинг биринчи навбати саккиз йил муқаддам бунёд этила бошланган, аммо ниҳоясига етказилмай қолганди.

Нотиқ, шунингдек Студентлар шаҳарчасининг муаммоларини ҳал этишда республика Халқ таълими министрлигининг сусткашлигини таъкидлади, бу муайян ижтимоий кескинликни вужудга келтирмоқда.

Тошкент шаҳрининг бош архитектори **С. Р. Одилов**нинг фикрига кўра қарорда биринчи марта Ўзбекистон пойтахтининг қадимдан таркиб топган қисмини реконструкция қилишнинг аниқ йўллари белгиланган. Аммо ҳужжат ҳар қанча яхши бўлса ҳам, уни амалга оширишнинг зарур механизми бўлмас экан, у қоғозда қолиб кетаверади. Шунинг учун ҳар бир район ўз ҳаракат программасини ишлаб чиқиши лозим.

Нотиқ бунёдкорлик масалалари борасида тўхталиб, йирик турар жой микрорайонларининг қурилишига ёндошувини қайта кўриб чиқишни таклиф қилди. У эскирган лойиҳаларни сифат жиҳатидан янгилаш, уй-жой қурилишини демографик ва иқлим шароитлари, миллий ва маданий анъаналар ҳисобга олинган ҳолда олиб борилиши зарурлигини таъкидлади. Бу айниқса шаҳарнинг тарихий районларини ривожлантириш ва реконструкция қилишда ҳисобга олиниши керак. Шу ўринда тарихий аҳамиятга эга бўлган жамики иморатларни сақлаб қолиш муҳимдир. Маҳаллалар, иморатлар, ёдгорликлар ва ҳоказо иншоотларнинг планлаштириш структурасини имкони борича сақлаб қолган ҳолда реконструкция ишларини олиб бориш ғоясини Тошкентнинг қадимдан таркиб топган қисмининг аксарият аҳолиси қўллаб-қувватламоқда. Улар ана шу ишларда фаол иштирок этишга, ўз моддий маблағлари билан ёрдам беришга тайёрдир.

Қарорнинг амалга оширилиши кўп жиҳатдан жойлардаги масалаларни район аҳолисининг фикрини ҳисобга олиб ишлаб чиқиш ва ҳал этишда шаҳарнинг районлари нақадар тез мустақилликни қўлга киритишига боғлиқ. «Абразив комбинати» ишлаб чиқариш бирлашмаси партия комитетининг секретари **Н. Т. Краснова** ана шундай деб ҳисоблайди. У комбинат коллективи уй-жой муаммосини қандай ҳал этаётгани ҳақида ҳикоя қилиб берди. Ҳозир уй-жой олиш учун 135 киши навбатда турибди. Корхона ёшлар уй-жой комплекси қурилишида иштирок этиш учун маблағ ажратган, ана шу комплексдан 16 та квартира олади. Корхона маблағлари ҳисобига уй-жой қурилиш кооперативидан квартиралар сотиб олинади, сўнгра улар комбинатда 15 йилдан зиёд ишлаганларга берилади. Навбатда турганларнинг бир қисми якка тартибда уй-жой қурилиши билан шуғулланишга рози, аммо иш участкалар ажратилишига бориб тақалган.

Н. Т. Краснова қарорнинг амалга оширилиши шаҳардаги барча корхоналарнинг самарали ишлашига боғлиқ, деди. Уларнинг фаолиятида маҳсулот етказиб берувчилар шартномани бажармаётганликлари туфайли тез-тез узилишлар бўлиб турибди. Агарда меҳнат коллективлари аниқ маромда ишламасалар, табиийки уларнинг даромади, бу демак ижтимоий муаммоларни ҳал этишга ажратмалари камаяди.

Чилонзор район Совети ижроия комитети раиси вазифасини бажарувчи **А. М. Алиев** ўз нутқида республика партия ва ҳукумати қарорининг ҳар бир сатри бажарилиши учун алоҳида масъулиятни белгилаш лозим, деб таъкидлади. У ўз нутқида Чилонзор районининг муаммолари хусусида тўхталди. Районнинг уй-жой фонди эскириб бораяпти, пуртури кетган уйлар кўпаймоқда, ремонтга муҳтож уйлар барча зарур материаллар билан таъминланмаяпти. Агарда ҳеч қандай ўзгариш бўлмаса, 1995 йилга келиб яшаш учун яроқсиз бўлган уй-жойлар сони янада кўпаяди.

Ушбу муаммони шаҳар ижроия комитети билан район ижроия комитетларининг вазифаларини чегаралаш, районларга мустақилликни бериш ҳал этиши мумкин. Масалан, бугунги кунда уй-жой қурилишини капитал қурилиши Бош бошқармаси олиб боради, квартираларни Тошкент шаҳар Совети ижроия комитетининг бўлими тақсимлайди, район ижроия комитетлари эса улар учун жавоб беради. Уй-жойлар билан боғлиқ масалаларни район ижроия комитетлари измига бериш лозим. Ҳозирча бундай эмас. Мисол учун шундай вазият вужудга келган, район ижроия комитети ҳужжатларни расмийлаштириб, квартираларни сотади. Бунинг эвазига у аслини олганда ҳеч нарсага эришмайди. Демократик централизм марказлаштиришга ва шаҳар ижроия комитетининг, район территориясидаги министрликлар ва идораларнинг ўзбошимчалигига ўсиб ўтди.

Тошкент область партия комитетининг секретари **В. Г. Гордиенко** ўз нутқида қурилишнинг муаммоларига алоҳида эътибор берди. Жумладан, унинг фикрига кўра «Главташкентстрой»нинг шошма-шошарлик билан «Ташгорстрой» этиб қайта ташкил қилиниши, Қурилиш давлат комитети ихтиёрига ўтказилганлиги шаҳарда уй-жой программасининг бажарилишига салбий таъсир этди. Бу муаммони ҳал этишга ёрдам бергани йўқ, аксинча уни янада чуқурлаштириб юборди. Бу ҳам етмаганидек, имкониятлар ва вақт бой берилди. Ҳозир аҳвол тузатилди, аммо шошма-шошарлик билан қабул қилинган қарорнинг оқибатлари ҳамон сезилиб турибди.

«Главташкентстрой» раҳбарияти объектларни қурилиш материаллари ва ускуналар билан бир маромда таъминлашда ҳамон суст ҳаракат қиляпти. Қурилишлар учун ер ажратиш муҳим муаммога айланиб қолди. Тошкентликларни боқаётган ва қишлоқ аҳолисини иш билан таъминлаб турган бир неча минг гектар серҳосил, суғориладиган ерларни уй-жой қурилиши учун шаҳарга ажратиш мўлжалланган. Қурилиш майдонлари учун ерни шаҳарнинг ўзидан қидириш, ерларни синчиклаб инвентаризациядан ўтказиш лозим.

Якка тартибдаги қурилиш билан жиддий шуғулланиш керак. Якка тартибда уй қурмоқчи бўлганлар участкалар билангина эмас, қарз билан, қурилиш материаллари билан ҳам таъминланиши зарур. Давлат план комитети ва Моддий-техника таъминоти давлат комитети тошкентликлар учун етишмаётган қурилиш материалларини областдан ташқарига йўллаб туришибди. Бундай тажрибани қайта кўриб чиқиш керак. Бир йўла қурилиш индустрияси корхоналарининг тармоғини кенгайтириш лозим.

Нотиқ Тошкент аҳолисининг ҳаёт таъминотини яхшилаш тўғрисидаги қарорда меҳнаткашларнинг Чимён — Чорвоқ ҳордиқ чиқариш зонаси ҳақида ҳеч нарса айтилмаганлигини таъкидлади. Ваҳоланки, ана шу зона қурилиши ва уни ривожлантиришга талайгина маблағлар сарфланган бўлишига қарамай, зона билан аслида ҳеч ким шуғулланаётгани йўқ.

Уй-жой қурилиши учун ер ажратиш муаммосини Тошкент областининг Калинин районидаги «Қорасув» совхозининг директори **А. Қ. Абдувалиев** давом эттирди. Фақат 2 йил ичида Тошкентга яқин жойлашган 344 гектар суғориладиган ерлар ажратилиши керак. Қишлоқ меҳнаткашлари ана шу масала яна бир бор диққат билан муҳокама қилинишини сўрашяпти. Суғориладиган ерлар бебаҳо бойлигимиз. Совхоз сабзавоткорлари ана шу ерларнинг ҳар гектаридан 50—60 тоннадан маҳсулот олишяпти. Шунинг учун Тошкент шаҳар Совети ижроия комитети Тошкент территориясини инвентаризациядан ўтказиши, янги қурилишлар учун майдонларни излаб топиши, шаҳарликларни боқиши лозим бўлган суғориладиган ерлардан имкони борича камроқ фойдаланиши керак.

«Ўзбекистон» кўн бирлашмасининг бичиқчиси **А. Давлатова** қарорда Сергели районини ривожлантириш ҳақида ҳеч нарса айтилмаганлиги, районда жуда кўп муаммолар йиғилиб қолганлиги хусусида тўхталди. Ана шу муаммолар ҳақида А. Давлатова шаҳар партия конференциясида ҳам гапирган эди. Бажарилган ишларга қарамай талайгина масалалар қолиб кетди, бундай масалалар айниқса янги уй-жой микрорайонларининг комплекс қурилишида кўп. Муаммолар сусткашлик билан ҳал этилмоқда, кўпгина салбий ҳолатларнинг илдизи одамларнинг ижтимоий турмуши яхши йўлга қўйилмаганлигига бориб тақалади. Шунинг учун одамлар манфаати ҳамиша ва ҳамма ерда биринчи ўринда туриши керак.

Ўзбекистон ССР Соғлиқни сақлаш министрининг ўринбосари, Тошкент шаҳар Совети ижроия комитети соғлиқни сақлаш Бош бошқармасининг бошлиғи **Қ. Т. Ризаев**нинг фикрига кўра, тошкентликлар ҳаёт таъминотини яхшилаш борасида шаҳардаги экологик вазият, аҳолига медицина хизматининг яхшиланиши асосий вазифаларидан бири бўлиши керак. Ўзбекистон пойтахтининг ҳавосини ва сув ҳавзаларини зарарли чиқиндилари билан булғаётган корхона ва ташкилотларнинг кўпгина раҳбарлари ҳамон жарималар тўлаб қутулишни маъқул кўришяпти, атроф-муҳитни булғашда давом этишяпти. Одамларга, табиатга, шаҳарга нафақат моддий, улкан маънавий зарар етказаётган ана шундай раҳбарлардан қатъий талаб қилиш пайти келди.

Тошкентда озодаликни таъминлаш ҳам муҳим муаммолардан ҳисобланади. Кўп сонли ахлатхоналар Тошкент шаҳри қиёфасидаги доғ бўлиш билан бирга антисанитария, турли касалликлар, атроф-муҳитнинг булғаниш манбаи бўлиб хизмат қилмоқда. Шунга қарамай ҳозирча уй-жой органлари, санитария милицияси, уй ва маҳалла комитетлари ана шу масалага совуққонлик билан қарашяпти.

Нотиқнинг фикрига кўра аҳолига медицина хизматининг яхшиланиши шаҳардаги даволаш-профилактика муассасаларининг базасини яхшилаш ва кенгайтиришгагина эмас, ана шу муассасаларнинг раҳбарлари билан район ижроия комитетлари ўртасидаги алоқа қандай йўлга қўйилганлигига боғлиқ. Улар бир ёқадан бош чиқариб, якдиллик билан ҳаракат қилишлари керак. Бу соғлиқни сақлашнинг мушкул муаммоларини ҳал этиш ишида ёрдам беради.

Тошкент шаҳар маҳалла комитетлари ишини мувофиқлаштирувчи кенгаши раисининг ўринбосари **Ш. Тимуров** Тошкентнинг тарихий районлари реконструкциясини жадаллаштириш нақадар муҳим аҳамиятга эга эканлигини таъкидлади. Социал адолатни қайта тиклаш учун ана шундай қилиш зарур. Ана шу районларда канализациянинг деярли йўқлиги, ниҳоятда паст даражада газлаштирилганлиги, телефон ўтказилмаганлиги ҳаммага маълум. Маҳаллаларда мактаблар, мактабгача болалар муассасалари, магазинлар, кинотеатрлар, клублар, спорт иншоотлари етишмайди.

«Маҳалла» дастурининг ишлаб чиқилганлиги қувончли ҳолдир. Энди ана шу дастурни амалга ошириш учун барча чора-тадбирларни кўриш керак. Шаҳарнинг тарихий районлари реконструкциясини жадаллаштириш нафақат давлат маблағларидан, шу билан бирга корхоналарнинг маблағларидан ҳам фойдаланишни тақозо этади.

Маҳалла комитетлари аҳоли ўз-ўзини бошқарувининг дебочасидир. Уларнинг ваколатларини қайта кўриб чиқиш керак. Нотиқ, шунингдек маҳаллаларнинг муаммоларига бағишланган илмий-амалий конференция ўтказишни, маҳалла комитетлари вакилларининг маҳаллий Советлар фаолиятидаги иштирокини кенгайтиришни таклиф қилди.

1-уйсозлик комбинатининг бошлиғи **Э. Р. Рустамов** уй-жойларни ишга тушириш планининг бажарилмай қолганида корхона коллективининг ҳам талайгина айби бор эканлигини эътироф этиб, фаоллар йиғилиши қатнашчиларининг эътиборини 1-уйсозлик комбинатининг коллективи ўзи ҳал этишга қодир бўлмаган муаммоларга жалб этди.

Жумладан, лойиҳа-смета ҳужжатларини топшириш пайсалга солиняпти. Уйсозлик комбинати бутун 1990 йил учун ҳужжатларни ўтган йилнинг июлида олиши керак эди. Мана, январь ойи тугаб бораётганига қарамай ҳали 11 миллион сўмлик ишлар учун ҳужжатлар олинмаган. Бу ўз навбатида тайёргарлик даврини ҳам, қурилиш жараёнини ҳам чўзиб юборади. Қурилишларни қаерда олиб бориш керак? — бу иккинчи масала. Уйсозлик комбинати бошлиғининг фикрига қараганда, бу жўн масала эмас, чунки қурилишлар асосан Сергелида олиб борилмоқда. Бу ўз навбатида транспорт линияларининг, инженерлик коммуникацияларининг кенгайтирилиши ва ривожлантирилишини, ана шу райондаги сув сатҳининг пасайтирилиши учун ўнлаб қудуқлар қазилишини тақозо этади. Учинчи масала моддий-техника таъминотидаги камчиликлар билан боғлиқ. Металл, цемент, кафель кошинлари областнинг ўзида ишлаб чиқарилишига қарамай, қурилиш майдонларида уларни ҳамиша ҳам топиб бўлмайди. Материаллар етишмаётган бир пайтда янги уйсозлик комбинатлари бунёд этилмоқда, улар кадрлар билан катта қийинчиликлар эвазига таъминланяпти. Ваҳоланки, мавжуд комбинатлар бекор турибди ёки тўла қувват билан ишламаяпти. Янги сериядаги уйларга ўтиш билан боғлиқ мушкулликлар вужудга келаяпти. Қурилиш конвейерини кўп қаватли уйларни бунёд этишга ўтказиш учун талайгина вақт ва маблағлар сарфланган эди. Энди эса бунинг аксини қилиш керак. Бу ўз навбатида яна талайгина маблағларни, куч-ғайратни, энг муҳими — вақтни талаб қилади.

Коллектив ўз олдида турган вазифани яхши билади. Меҳнат коллективи кенгаши ижара пудратига ўтиш ҳақида қарор қабул қилди. Уйсозлик комбинатларининг қурилиш индустрияси корхоналари билан уюшмасини ташкил этиш ҳақидаги таклифлари ҳам бор.

Шаҳар партия-хўжалик фаоллари йиғилишида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари **И. А. Каримов** нутқ сўзлади. Ушбу нутқ матни бугун газетада эълон қилинмоқда.

* * *

Партия-хўжалик фаоллари йиғилишида резолюция қабул қилинди.

Муҳаррир
Э. М. ЭРНАЗАРОВ.

ТОШКЕНТ оқшоми

(«Вечерний Ташкент») — орган Ташкентского горкома Компартии Узбекистана и городского Совета народных депутатов.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри.

РЕДАКЦИЯ АДРЕСИ: 700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

ТЕЛЕФОНЛАР: қабулхона — 32-53-76; хатлар — 33-29-70; 32-53-79; жамоатчилик қабулхонаси — 32-55-83.

Якшанбадан ташқари ҳар куни ўзбек ва рус тилларида мустақил чиқади.

Р. — 01049.

Тиражи 139.200. Индекс 64690. Д—2201.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.